

Till
REGERINGEN
Näringsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Bilaga 5

Överklagan av Trafikverkets fastställelse av järnvägsplan för Västlänken, Göteborgs och Mölndals kommuner, Västra Götalands län, ärendenummer TRV 2015/75002

Järnvägsplanens negativa påverkan på riksintressen för kulturmiljövård - Göteborgs innerstad och Skansen Lejonet

---

Innehåll

1. Underlag för genomgång av påverkan på kulturmiljön.
2. Motiv för upphävande av järnvägsplanen.
3. Bakgrund.
4. Bedömningar av påverkan på kulturmiljön.
5. Regeringens tillåtlighetsbeslut, villkor kulturmiljö.
6. Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö, 2015-06-15.
7. Påverkan av grundvattenförändringar och vibrationer på kulturmiljön enligt Trafikverkets MKB för järnvägsplan.
8. Synpunkter på Länsstyrelsens tillstyrkan 2015-08-26 av järnvägsplan för projekt Västlänken.
9. Samlad negativ påverkan på riksintresset för kulturmiljövård.
10. Sammanfattning.

1. UNDERLAG FÖR GENOMGÅNG AV PÅVERKAN PÅ KULTURMILJÖN

Nedanstående handlingar har använts som underlag vid genomgång av påverkan på kultur- och parkmiljön som den nu fastställda järnvägsplanen för Västlänken medför. Genomgången har inriktats på riksintresset "Göteborgs innerstad" inklusive "Skansen Lejonet".

1. Fastställelse av Järnvägsplan för Västlänken, Beslut 2016-04- 28, Trafikverket.
2. Järnvägsplan Västlänken, Fastställelsehandling 2015-09-01. TRV 2013/92333.
3. Länsstyrelsens yttrande inför prövning av Järnvägsplanen med bilaga 1, 2015-08- 26.
4. Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö 2015-06-15. TRV 2014/74786.
5. Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö 2015-06-15. Bilaga 1 - Fornlämningar, Bilaga 2- Byggnader, Bilaga 3 - Det gröna kulturarvet. TRV 2014/74786.
6. Riksantikvarieämbetets yttrande över Järnvägsplan för Västlänken, 2015-02-03.
7. Olskroken planskildhet och Västlänken, Miljökonsekvensbeskrivning 2014-11-07. TRV 2013/92338.
8. Underlagsrapport Kulturmiljö, 2014-09- 01. TRV 2013/92338.
9. Underlagsrapport Naturmiljö, 2014-09-01. TRV 2013/92338.
10. Regeringens beslut om tillåtlighet för Västlänkens sträckning, 2014-06-25.
11. Trafikverkets PM kulturmiljö, 2012-08-20.
12. Riksantikvarieämbetets yttrande angående tillåtlighetsprövning, 2012-04-13.
13. Trafikverkets PM "Västlänken - en tågtunnel under Göteborg - uppdatering av beslutshandling 2007". Trafikverket 2012-01-03.
14. Järnvägsutredning, Västlänken Remissvar (Banverket 2006)
15. Riksantikvarieämbetets yttrande över "Västlänken – Järnvägsutredning inklusive miljökonsekvensbeskrivning", 2006-05-10.
16. Järnvägsutredning Västlänken - Underlagsrapport-Kulturmiljö, 2006-01- 18. Banverket.
17. Kulturmiljöbilaga till miljökonsekvensbeskrivning för Västlänken; Järnvägstunneln; Rapport, Tyréns / Göteborgs Stad, Stadsbyggnadskontoret, 2014-11-10.
18. Kulturmiljölagen (1988:950)
19. Miljöbalken (1998:808)
20. Trafikverkets sammanfattning av inkomna yttranden under beredningsremiss 2012-08-20.
21. Dispens för ingrepp i allé på fastigheterna Pustervik 711:1, Vasastaden 710:44 och Haga 715:15 i Göteborgs kommun, Länsstyrelsen. 2015-10-12.
22. Föreläggande från Mark- och Miljöödomstolen 2016-05-02, Aktbil. 16, Målnr M-638-16, R4.
23. Trafikvanor och trafikattityder i Västsverige/SOM-rapport 2015:8/SOM-rapport nr 2016:13.
24. TRVs Kompletteringar skickade till Mark- och Miljöödomstolen, 2016-06-29

2. MOTIV TILL UPPHÄVANDE AV JÄRNVÄGSPLANEN

Det finns ett stort antal skäl för att den nu fastställda järnvägsplanen bör upphävas. Beträffande de skäl som gäller negativ påverkan på riksintresset för kulturmiljövård kan följande anföras. Järnvägstunneln byggs i en ca 6 km lång slinga tvärs igenom riksintresset "Göteborgs innerstad". Tunneln passerar även under "Skansen Lejonet" som är en del i riksintresset.

I Trafikverkets miljökonsekvensbeskrivning 2014-11-07 (sid 155) görs följande bedömning gällande den aktuella järnvägsplanens påverkan på nämnda riksintresse:

"Den sammantagna påverkan utifrån hela riksintresset och dess värden, med Västlänkens bestående påverkan, bedöms till en måttlig konsekvens för riksintresset Göteborgs innerstad."

Samma bedömning redovisas i Trafikverkets beslut om fastställelse av järnvägsplanen 2016-04-28.

Föreningen Trädplan Göteborg anser att Trafikverket har grovt underskattat den sammantagna negativa konsekvensen som Västlänken innebär för riksintresset för kulturmiljövård.

Kulturmiljöerna "Centralen med hamnstråket", "Haga Kyrkoplan med omgivning", "Korsvägen med omgivning" och "Skansen Lejonet" som är mycket viktiga delar i riksintresset kommer alla att påverkas påtagligt av schaktningar för den planerade järnvägstunneln. För nämnda delar av riksintresset medför Västlänken **stora/mycket stora** negativa konsekvenser genom förlust av unika fornlämningar, ingrepp i värdefulla park- och trädmiljöer samt påverkan på flera byggnader med mycket höga kulturhistoriska värden. (Jfr avsnitt 4 och 9, nedan.) **Att fastställa en järnvägsplan som medför stora eller mycket stora negativa konsekvenser för riksintressen är oförenligt med 3 kap. 6§ miljöbalken och bör inte komma på fråga.**

Vidare kan de markvibrationer och ändringar av grundvattenförhållanden som riskerar att uppstå i samband med bygget av Västlänken innebära stora irreversibla skador på fornlämningar, träd- och parkmiljöer och ett stort antal kulturhistoriskt värdefulla byggnader i anslutning till tunneln, både på kort och på lång sikt. (Jfr avsnitt 6-8 och bilaga 4.) Även med anledning av detta har fastställande av **järnvägsplanen varit felaktigt.**

Ytterligare anledning till att den nu fastställda järnvägsplanen bör upphävas är precis som Riksantikvarieämbetet har uttalat i yttrande 2012-04-13 att påverkan på riksintresset "blir omfattande och irreversibel och innebär därmed **påtaglig skada**". Även om korridoren för tunneln har justerats efter denna tidpunkt har projektet i huvudsak samma omfattning och negativa påverkan som innan. Tilläggas bör att även Länsstyrelsen har gjort bedömningen att järnvägsplanen kommer innebära **påtaglig skada på riksintresset** för kulturmiljövård. (Yttrande inför prövning av järnvägsplanen för Västlänken med bilaga 1, 2015-08-26.) Trafikverket har i sina inlagor och MKB underskattat de negativa konsekvenserna på riksintresset "Göteborgs Innerstad". **Det är otillåtet enligt lag att underskatta påverkan på riksintressen. Därför bör TRV:s felaktiga bedömningar leda till att järnvägsplanen upphävs.**

Enligt Föreningen Trädplan Göteborg har inte heller tillräcklig hänsyn och aktsamhet visats mot kulturmiljön och Järnvägsplanen följer inte kulturmiljölagen.

2.1 Sammanfattande skäl till överklagan

Sammantaget får det anses klarlagt att järnvägen kommer att få påtaglig och irreversibel negativ påverkan på riksintressen för kulturmiljövård i Göteborgs stad. Eftersom det sagda är oförenligt med gällande lagstiftning har det varit fel av Trafikverket att fastställa järnvägsplanen.

Bygget av Västlänken enligt den fastställda planen kommer att innebära påtaglig skada på riksintresset "Göteborgs innerstad" inklusive "Skansen Lejonet". Föreningen Trädplan Göteborg ifrågasätter därmed lagligheten av fastställandet och överklagar därför Trafikverkets beslut om fastställelse av järnvägsplanen för Västlänken.

3. BAKGRUND

3.1 Riksintressen för kulturmiljövård i Göteborg

"Göteborgs innerstad" är ett riksintresse för kulturmiljövården (område O 2.01). I länsstyrelsens rapport "Göteborg, Kulturmiljöer av riksintresse" (1992) är detta riksintresse uppdelat i områden vilka betecknas "Stadskärnan inom vallgraven med parkbältet", "Haga-Masthugget" och "Vasastaden med omnejd". Av Riksantikvarieämbetets beslut och beskrivning (1997-08-18) framgår att Skansen Lejonet ingår i riksintresset och är ett uttryck för fästningsstaden Göteborg. Skansen Lejonet/Gullberget är också statligt byggnadsminne/fornminne.

Riksintresset "Göteborgs innerstad" är en helhetsmiljö som speglar stadens utveckling sedan grundläggningen och den ingår ett flertal områden, platser och objekt som alla utgör viktiga uttryck för olika delar i riksintresset.

En särskilt värdefull del i riksintresset är området "Stadskärnan innanför vallgraven med parkbältet" som omfattar ett flertal unika byggnader från olika epoker, lämningar efter 1600-talets befästningar och kanalsystem samt Nya Allén och parkanläggningar från 1800-talets början. Andra mycket värdefulla delar är förstaden Haga anlagd på 1600-talet och utvidgad på 1800-talet, de yngre stadsdelarna Vasastaden-Lorensberg med stadsplaner från 1800-talet och början av 1900-talet och unik välbevarad stenhusbebyggelse samt stadsdelen Heden som är glesare bebyggd och omfattar fd exercisleden, minnen från landeriepoken mm.

Stora delar av riksintresset "Göteborgs innerstad" berörs av projektet Västlänken och ett flertal av de ovan nämnda, särskilt värdefulla delarna påverkas negativt (jfr kartor avsnitt 9).

3.2 Järnvägsutredningen 2005-2007

Järnvägsutredningen för Västlänken (2005-2007) omfattade följande alternativ till linjesträckningar: 1/ Haga-Korsvägen - via Södra Älvstranden/via Stora Hamnkanalen; 2/ "Haga-Chalmers - via Södra Älvstranden/via Stora Hamnkanalen); 3/ Korsvägen - via Skånegatan/via Johannebergsgatan); 4/ Förstärkningsalternativet

Den linjesträckning som nu är aktuell har i stort samma dragning genom riksintresset "Göteborgs innerstad" som alternativet "Haga-Korsvägen - via Södra Älvstranden".

I rapporten "Järnvägsutredning Västlänken – Underlagsrapport – Kulturmiljö" (2006-01-18) bedömdes alternativ 1 och 2 få **stor/mycket stor konsekvens** för två viktiga delar av riksintresset "Göteborgs innerstad" (sid 55, 58, 78-79) samt för "Skansen Lejonet" (sid 79). Alternativ 3 och 4, som inte passerar Haga/Haga Kyrkoplan, bedömdes som avsevärt bättre.

I Riksantikvarieämbetets yttrande över Järnvägsutredningen 2006-05-09 (sid 1, "Sammanfattande synpunkter") står följande:

- *alternativen Haga-Korsvägen och Haga-Chalmers såväl via Stora Hamnkanalen som via Älvstranden medför påtaglig skada på viktiga delar av riksintresset för kulturmiljö i Göteborgs stadskärna*
- *alternativ Korsvägen är det alternativ som kommer närmast målet "Kulturvården får inte skadas"*
- *kulturmiljöunderlagets bedömningar och konsekvenser för de särskilt värdefulla och karakteristiska områdena framgår inte tydligt i Järnvägsutredningens sammanvägda bedömning.*

2007-12-20 beslutade Banverket att projektet Västlänken skulle drivas vidare och att järnvägsutredningens alternativ Haga-Korsvägen via Södra Älvstranden skulle ligga till grund för den fortsatta planeringen. En korridor för utbyggnaden redovisades samtidigt på karta.

Föreningen Trädplan Göteborg vill understryka att Banverkets beslut togs trots Riksantikvarieämbetets påpekande att den valda linjesträckningen skulle innebära påtaglig skada på viktiga delar av riksintresset för kulturmiljövård i Göteborgs innerstad. **Redan med anledning härav bör det ifrågasättas om den fastställda järnvägsplanen är förenlig med 3 kap. 6§ miljöbalken.**

3.3 Nya utredningar om kulturmiljön efter 2011

Underlaget till de beskrivningar och bedömningar som gjordes för sträckningen Haga-Korsvägen via Södra Älvstranden i samband med järnvägsutredningen 2005-2006 var översiktliga inventeringar. Efter 2011 har ett flertal utredningar gjorts beträffande fornlämningar, park- och trädgårdshistoriska värden, byggnader, broar mm inom den beslutade korridoren. Genom arkeologiska förundersökningar har ny kunskap tagits fram beträffande Gullberget med Skansen Lejonet, lämningarna efter befästningsanläggningarna vid älven och vid vallgraven samt trädgården inom Johannebergs Landeri. Dokumentation av kulturhistoriskt värdefulla byggnader som berörs har också genomförts.

Föreningen Trädplan Göteborg vill fästa regeringens uppmärksamhet vid att detta breda och mycket omfattande underlag innehåller nya uppgifter kring de speciella värden som finns i de redan utpekade kulturmiljöerna. Uppgifterna förstärker den tidigare gjorda bedömningen att de negativa konsekvenserna för riksintresset "Göteborgs innerstad" inklusive "Skansen Lejonet" blir stora/mycket stora." (Jfr avsnitt 4.) **Eftersom detta underlag inte har beaktats av Trafikverket i tillräcklig utsträckning bör den nu fastställda järnvägsplanen upphävas.**

4. BEDÖMNINGAR AV PÅVERKAN PÅ KULTURMILJÖN

4.1 Bedömningar i kulturmiljöunderlag och miljökonsekvensbeskrivningar

Trafikverkets "Underlagsrapport kulturmiljö" (2014-09-01) innehåller beskrivningar av kulturmiljöer och även av ett stort antal enskilda objekt (fornlämningar, parker, trädgårdar, byggnader, broar, kajer mm). I underlagsrapporten redovisas objektens känslighet för påverkan men den omfattar inte några konsekvensbeskrivningar. Trafikverkets konsekvensbeskrivningar ingår i handlingen "Miljökonsekvensbeskrivning" TRV 2013/92338, (2014-11-07).

I "Kulturmiljöbilaga till miljökonsekvensbeskrivning för Västlänken; Järnvägstunnel, Rapport Tyréns / Göteborgs stad, Stadsbyggnadskontoret" (2014-11-10) ingår både beskrivningar av kulturmiljön och bedömningar av den påverkan som Västlänken kommer att ge.

I följande avsnitt kommenteras bedömningarna som gjorts i de två utredningarna:

1. Olskroken planskildhet och Västlänken, Miljökonsekvensbeskrivning TRV 2013/92338, i följande avsnitt kallad: **TRV:s MKB**
2. Kulturmiljöbilaga till miljökonsekvensbeskrivning för Västlänken; Järnvägstunneln. Rapport, Tyréns / Göteborgs stad, Stadsbyggnadskontoret, i följande avsnitt kallad: **Tyréns kulturmiljöbilaga**.

De kulturmiljöer som behandlas är: "Centralen med hamnstråket", "Haga Kyrkoplan med omgivning", "Korsvägen med omgivning" och "Skansen Lejonet". De är alla viktiga delar av riksintresset "Göteborgs innerstad".

4.2 Centralen med hamnstråket

Hela det rubricerade området med undantag för en mindre del i nordost (Bergslagsbanan) ingår i riksintresset "Göteborgs innerstad", delområdet "Stadskärnan inom Vallgraven med parkbältet". Områdets historia och kulturhistoriska värden beskrivs i Tyréns kulturmiljöbilaga (sid 138). Mer om Residensets historia finns i bilaga från Götiska Förbundet.

De planerade åtgärderna inom denna kulturmiljö omfattar schaktningar som påverkar lämningar efter befästningar längs älven (kurtinmur, Sandbastionen och bastionen Stora Bommen), lämningar efter Kronans Masthamn och Stora Hamnkanalens kajer, sprängning under Residenset med det anslutande Landstatshuset samt schaktningar som kan påverka byggnaderna som omger Packhusplatsen.

4.2.1 Bedömningar i Tyréns kulturmiljöbilaga

För den del av området som ingår i riksintresset "Göteborgs innerstad" har i Tyréns kulturmiljöbilaga gjorts en indelning i följande värdeteman (sid 44):

- C/ Ett unikt högtidligt finrum från 1600-talet (Stora Hamnkanalen mm);
- D/ Den befästa staden (arkeologi);
- E/ Viktiga monument över den göteborgska sjöfarten (Byggnaderna vid Packhusplatsen);
- F/ Uttryck för residensstaden (Residenset mm);
- G/ Övrig stadsbild.

Enligt sammanställningen (sid 51) får tunneldragning och öppna schakt mycket stor konsekvens för tema D/den befästa staden (med förbehållet att det beror på hur stort ingreppet blir i fornlämningen). **Föreningen Trädplan anser att då delar av fornlämningen försvinner måste detta betraktas som påtaglig skada.**

För tema F/ bedöms effekten som **stor**. Av texten framgår att "Schaktning och sprängningsarbeten kan få indirekta effekter på Residenset och Landstatshuset och andra värdefulla byggnader".

För tema C/ Stora Hamnkanalen mm bedöms effekten bli **måttlig**. Beträffande Stora Hamnkanalens kajer sägs att det blir en **stor** effekt eftersom murarna rivs/demonteras men att konsekvensen blir **måttlig**. Det står också att när muren återmonteras finns det "risk för förvanskning av den unika miljön". **Föreningen Trädplan Göteborg vill understryka att om det sker, blir det en stor konsekvens även för Stora Hamnkanalen.**

Ett jämförelseobjekt är ombyggnaden av kajer och murar vid Stora Hamnkanalens inre norra del, som genomfördes för ett par år sedan. Där kunde kajmurens karaktär inte behållas.

För tema E/ Viktiga monument över den göteborgska sjöfarten bedöms konsekvensen bli **måttlig**. Eftersom schaktningar kommer att utföras tätt intill Packhusplatsens byggnader kan det medföra skador, bland annat på den mycket värdefulla husraden vid platsens östra sida. **Det skulle enligt Föreningen Trädplan Göteborg kunna innebära en stor konsekvens för viktiga monument över den göteborgska sjöfarten.**

4.2.2 Bedömningar i TRV:s MKB

I byggskedet bedömer TRV konsekvensen för kulturmiljön som stor och i driftskedet som **måttlig** (sid 149) men TRV påpekar att graden av konsekvens beror på hur stor del av fornlämningen som finns kvar.

Vilken konsekvens järnvägsplanen får för Residenset framgår inte, men på sid 144 beskrivs vilka risker föreslagna åtgärder innebär för byggnaden. Bland annat påpekas att avståndet mellan tunneltaket och Residensets källarvalv är ca 8 meter och att "Ett så kort avstånd kan medföra effekter på de känsliga byggnaderna och deras interiörer i form av sprickbildning och väggsador, vilket kan ge **konsekvenser för det kulturhistoriska värdet**. Byggnaden kommer därför att förstärkas och reducerad framdrift tillämpas för att **minska** risk för vibrationer och påverkan på fasader och interiör i samband med sprängning."

Beträffande Residenset som är statligt byggnadsminne vill Föreningen Trädplan Göteborg understryka att byggnaden har unika kulturvärden, bland annat källarvalv från 1600-talet och dekormålade interiörer som hotas genom de planerade åtgärderna. Några garantier för att skador kan undvikas ges inte. Om skador uppstår blir det en **stor eller eventuellt mycket stor** påverkan, ***något som inte kan eller bör accepteras eftersom konsekvensen blir påtaglig och irreversibel i strid med gällande lagstiftning.***

4.2.3 Sammanfattande kommentarer – Centralen med hamnstråket

I den samlade konsekvensbedömningen i Tyréns kulturmiljöbilaga (sid 4) står: "Sammantaget kan schaktningen vid Centralen med hamnstråket innebära en **betydande negativ konsekvens** för områdets fornlämningar, Stora Hamnkanalen och resterna av parken vid Bergslagsbanan." Dessutom anges att "därutöver kan schaktning och sprängningsarbeten få indirekta effekter på Länsresidenset och andra värdefulla byggnader."

I TRV:s MKB, sammanställningen fig. 9 (bilaga 1, sid 16) anges att det för kulturmiljön i hela området Centralen-Haga blir en **stor** konsekvens i byggskedet men endast en **måttlig** konsekvens i driftskedet.

TRV har inte redogjort för någon motivering till att den negativa konsekvensen endast skulle komma bli **måttlig** istället för **stor** eller **betydande** vilket Tyréns kommit fram till. De planerade åtgärderna innebär bland annat hela eller större delen av fornlämningen Kronans Masthamn tas bort, att Stora Hamnkanalens befintlig kajmur ändras genom demontering samt att det finns risk för skador på Residenset och även på de värdefulla byggnaderna vid Packhusplatsen.

Föreningen Trädplan Göteborg är av den bestämda uppfattningen att TRV har starkt underskattat den negativa konsekvensen för kulturmiljön "Centralen med hamnstråket".

4.3 Haga Kyrkoplan med omgivning

Hela det rubricerade området ingår i riksintresset "Göteborgs innerstad" och inom området möts tre delområden: "Staden inom Vallgraven med parkbältet" i norr, "Haga-Masthugget" i väster samt "Vasastaden med omnejd" i öster.

De planerade åtgärderna inom denna kulturmiljö omfattar bland annat schaktning genom befästningstråket och parkbältet inklusive Nya Allén, schaktning i parken intill Hagakyrkan, sprängningar för en station under Haga Kyrkoplan med de två byggnaderna Hagakyrkan och Samhällsvetenskapliga biblioteket, schaktningar/sprängningar i närheten av bostadskvarter i Haga och Vasastaden samt bygge av uppgångar i anslutning parkbältet/Nya Allén.

4.3.1 Komplettering av historik/kulturhistoriska värden

Områdets historia och kulturhistoriska värden beskrivs i Tyréns kulturmiljöbilaga (sid 60). ***Föreningen Trädplan Göteborg ansluter sig till denna beskrivning men anser att den bör kompletteras med mer information angående Haga och Vasastaden, bland annat följande:***

Haga Kyrkoplan ligger inom Hagas gräns och den är sedan Hagakyrkans tillkomst 1859 en viktig del i denna stadsdel. Här står kyrkan, sedan cirka 1870 omgiven av sin lilla park, och mitt emot vid Sprängkullsgatan ligger Hagas församlingshem. Parken i sin nuvarande större omfattning har sedan 1800-talets slut varit en grön oas för den tätbebyggda stadsdelen och även innan kyrkan och planteringarna tillkom var detta en plats som tillhörde Hagamiljön. Ett mindre bostadskvarter låg vid Sprängkullsgatan före parkens utvidgning cirka 1900 och över planen ledde vägar till Haga och Rosenlund. Parkens äldsta del, som omger kyrkan i norr, var ursprungligen direkt kopplad till Nya Allén och Kungsparken. Med parkens yngre del omkring biblioteket i söder blev Haga Kyrkoplan en sammanbindande länk mellan huvudstråken i Göteborgs promenadssystem, Nya Allén-Kungsparken och Vasagatans Allé.

Haga Kyrkoplan som rekreationsyta med två monumentala institutionsbyggnader inbäddade i grönska, sammanlänkar två kontrasterande stadsdelar bestående av slutna byggnadskvarter: det småskaliga Hagas trä- och landshövdingehusbebyggelse i väster och det mondäna Vasastadens större påkostade stenhus i öster. Platsen ingår i "De stora utvidgningsområdena (söder om Vallgraven) med planmönster, tät stenstadsbebyggelse, gator av olika bredd och karaktär, ... parker och trädplanteringar". (Citat från Riksantikvarieämbetets riksintressebeskrivning, 1997)

Beträffande Nya Allén finns följande bestämmelse i raseringskontraktet som upprättades inför rivningen av Göteborgs befästningar: "staden skall åligga, at hela Allen sedan den en gång blivit färdig, allt framgent vid makt hålla." Kontraktet undertecknades av J F Carpelan å Kongl. Majts och Kronans vägnar i oktober 1807. Allén planterades på 1820-talet och bestämmelsen gäller fortfarande.

Sammantaget innebär det sagda att Haga Kyrkoplan, Kungsparken och Nya Allén med omgivning speglar en unik stadsbyggnadshistorisk utveckling. Det är en särskilt karaktäristisk och värdefull del i kulturmiljöerna Haga - Vasastaden och ett mycket tydligt och viktigt uttryck för riksintresset "Göteborgs innerstad".

4.3.2 Värdeteman i Tyréns kulturmiljöbilaga

I Tyréns kulturmiljöbilaga (sid 65) beskrivs och bedöms områdets kulturmiljövärden utifrån olika teman:

- A/ Unik grön kil som åskådliggör historien
- B/ Intakt stadsplan med inspiration från kontinenten
- C/ Park- och trädgårdshistoriskt värdefull miljö
- D/ Ett viktigt historiskt rum präglad av 1800-talets ideal
- E/ Viktiga visuella samband
- F/ Den befästa staden

I bedömningen ingår också fyra "särskilt utsatta byggnadsverk":

- G/ Handelshögskolan
- H/ Samhällsvetenskapliga biblioteket

I/ Hagakyrkan

J/ Rosenlundsbron

Föreningen Trädplan Göteborg har följande kommentarer till kulturmiljöbilagans val av teman:

Stadsdelen Haga utpekades som en miljö av riksintresse på 1970-talet. När en förnyelse av stadsdelen genomfördes 1980-1997 engagerade sig Riksantikvarieämbetet därför i arbetet. Bidrag och speciella förmånliga statliga lån (tilläggs lån för ombyggnad/restaurering av kulturhistoriskt värdefulla bostadshus) lämnades och upprustningen i Haga har varit **ett av den svenska kulturmiljövårdens största projekt**. Vissa utvalda delar av bebyggelsen bevarades, varvid grundförstärkning ingick som en förutsättning. Det var bland annat raden av bostadshus längs Sprängkullsgatans norra del och Södra Allégatans östra del. Där gjordes stora satsningar för att behålla bostäderna. (Jfr Länsstyrelsens rapport "Varför revs inte hela Haga? Om bevarande av en stadsdel i Göteborg", 2009.)

Efter Haga fortsatte staten under 1990-talet att satsa på bevarande inom riksintresset Göteborgs innerstad med betydande bidrag och lån till grundförstärkning, ombyggnad och restaurering inom särskilt Vasastaden, där sättningskador på enskilda hus blivit ett ökat problem. Samtliga äldre byggnader i Vasastaden, norr om Vasagatan, har sedan 2002 skydd i detaljplan.

Stadsdelen Haga finns inte med som separat värde tema och relationen mellan Haga Kyrkoplan och omgivande kvartersbebyggelse behandlas bara delvis i bedömningen av kulturmiljö. Det påpekas att Haga Kyrkoplans traditionella roll som stadsdelspark i Haga kan förändras, men det framgår inte att kontakten mellan Hagakyrkan och Hagas församlingshem kan brytas samt att närheten till stationsuppgångar kan betyda att det blir svårt att behålla bostäder i de bevarade bostadskvarteren på hörnet Södra Allégatan-Sprängkullsgatan, vilket är en **stor negativ konsekvens**. Stadsdelen Vasastaden finns inte heller med som värde tema och bedömning av påverkan på bostadskvarteren där saknas.

Föreningen Trädplan Göteborg anser att om Haga varit ett separat värde tema hade den stora negativa påverkan på den kulturhistoriskt värdefulla bostadsbebyggelsen i stadsdelen, kunnat beskrivas tydligare. Detsamma gäller Vasastaden där bostadskvarteren vid Haga Kyrkogata, Vasagatan och vid anslutande gator påverkas mycket negativt.

4.3.3 Bedömningar i Tyréns kulturmiljöbilaga

En sammanställning i Tyréns kulturmiljöbilaga (sid 76) redovisar bland annat följande konsekvenser:

- Tunnelldragning och öppet schakt innebär **mycket stor** konsekvens för tema A, C och F samt **stor** konsekvens för tema B och D.
- Stationsuppgångar vid Södra Allégatan inkl. tekniska anläggningar innebär **mycket stor** konsekvens för A, B, C, E och F samt **stor** konsekvens för D.
- Tunnelldragning och öppet schakt och stationsuppgång vid Södra Allégatan innebär **stor/mycket stor** konsekvens för I/ Hagakyrkan.
- Stationsuppgång i G/ Handelshögskolan innebär **mycket stor** konsekvens för lågdelen som rivs.

4.3.4 Bedömningar i TRV:s MKB

I TRV:s MKB redovisas konsekvenser under byggskede och under driftskede. I beskrivningen av konsekvenser i driftskedet för Haga Kyrkoplan med omgivning står (sid 149-150):

*”Västlänken innebär ett 50-60 meter brett schakt genom bastionen Christina Regina och vallgrav och fältvall.” – ”Konsekvenserna blir att stora kulturhistoriska, pedagogiska och vetenskapliga värden går förlorade, vilket sammantaget innebär en **stor** konsekvens.”*

”Driftskedet för Station Haga innebär att marken är återställd. Driftskedet innebär dock bestående påverkan i form av uppgångar ... - I alléstråket, Kungsparken och norra delen av Haga Kyrkoplan har ... ett antal träd tagits bort och ersatts med nya.”

*”Träden på Haga Kyrkoplan och i Nya Allén är en del av kulturmiljön. Även om nya träd har planterats i driftskedet så har andelen äldre träd minskat. Det innebär att området upplevs annorlunda och att den historiska kopplingen blir försvagad. Detta får enligt TRV **måttliga** konsekvenser för hur besökare kommer att uppfatta Hagakyrkan och miljön kring Haga Kyrkoplan.”*

Föreningen Trädplan Göteborg vill understryka att större delen av de äldre träden kommer att vara borta om den fastställda järnvägsplanen planer genomförs. Ett stort antal träd berörs, och det är oklart hur många av dessa som kan skyddas och överleva, på grund av de stora störningar som byggskedet innebär. Stationsuppgångarna kommer att bryta den historiska kontakten mellan vallgraven och parkbältet med Nya Allén och stadsdelen Haga med Haga Kyrkoplan och anslutande bostadskvarter kring hörnet Sprängkullsgatan - Södra Allégatan mm. Detta innebär enligt Föreningen Trädplan Göteborg en **mycket stor konsekvens** för denna del av kulturmiljön.

Hur miljön kring Nya Allén och norra delen av Haga Kyrkoplan kan komma att se ut illustreras med en bild (fig. 8.29, sid 150). Den visar tydligt hur områdets karaktär ändras och även om den planerade stationsbyggnaden blir mindre, skymmer den sikten mot Nya Allén och Hagas kvarter bland annat från Pustervik/Rosenlund. I texten på sid 150 sägs med hänvisning till bilden att förändringarna kan medföra positiva effekter genom att kyrkan blir synligare från kringliggande områden. Detta är inget som minskar skadan på kulturmiljön, och betyder i klartext att de karakteristiska gamla skyddsvärda kastanjeträden är borta.

4.3.5 Sammanfattande kommentarer – Haga Kyrkoplan med omgivning

I den samlade konsekvensbedömningen i Tyréns kulturmiljöbilaga (sid 4) står:

*”Schaktningen vid Haga kommer att innebära omfattande ingrepp i parkmiljö och fornlämningar vilket innebär en **mycket stor negativ** konsekvens för kulturmiljön i området.”*

*”Sammantaget innebär de planerade uppgångarna i området en **stor eller mycket stor negativ** konsekvens för kulturmiljön.”*

I TRV:s MKB (sammanfattande bedömningen bilaga 1, sid 16) anges att konsekvensen för kulturmiljön "Haga Kyrkoplan med omgivning" endast blir **måttlig/stor**.

TRV redovisar ingen motivering till sin bedömning att konsekvensen blir **måttlig/stor** och inte **stor/mycket stor**, vilket Tyréns kommit fram till.

De planerade åtgärderna innebär att delar av de välbevarade och viktiga lämningarna efter befästningsanläggningen vid vallgraven/Rosenlund tas bort, att park- och allémiljön inom hela norra delen av området kommer att bli starkt förändrad och att ett flertal kulturhistoriskt värdefulla byggnader riskerar att skadas. Dessutom finns ingen redovisning av den påverkan Västlänkens Hagastation kommer att få på den kulturhistoriskt värdefulla bostadsbebyggelsen i Haga och Vasastaden.

Till detta kommer att det saknas garantier för att skador inte ska uppstå på områdets kulturhistoriskt värdefulla byggnader på grund av vibrationer och förändringar av grundvatten. (Jfr avsnitt 7.) I TRV:s MKB (sid 145) påpekas att kyrkan och biblioteket kan påverkas av näraliggande sprängning och att det kan ge "konsekvenser för kulturhistoriska värden som fasader, fasaddetaljer och interiör".

Föreningen Trädplan Göteborg anser att TRV mycket starkt underskattat den negativa konsekvensen för kulturmiljön "Haga Kyrkoplan med omgivning". Att TRV valt att fastställa järnvägsplanen, trots den sammantagna stora negativa påverkan den medför på miljöns unika kulturhistoriska värden och den påtagliga skada den innebär för riksintresset Göteborgs innerstad, är anmärkningsvärt och borde inte ha kommit på fråga.

4.4 Korsvägen med omgivning

Västra delen med bland annat Johannebergs landeri och Renströmsparken liksom de slutna stads kvarteren från 1910- och 20-talen på Korsvägens norra sida ingår i riksintresset "Göteborgs innerstad" – "Vasastaden med omnejd". I direkt anslutning till riksintresset ligger "Liseberg" som är ett kommunalt bevarandebeskyddat område. Områdets historia och kulturhistoriska värden beskrivs i Tyréns kulturmiljöbilaga (sid 86).

De planerade åtgärderna inom området medför bland annat omfattande schaktningsarbeten i slänten upp mot landeriets byggnad och i trädgården samt schaktning inom Lisebergs inre del vilket innebär att flera byggnader rivs/demonteras.

4.4.1 Bedömningar i Tyréns kulturmiljöbilaga

I Tyréns kulturmiljöbilaga (sid 86) beskrivs och bedöms områdets delar utifrån följande värdeteman:

- B/Viktiga rester från landeriepoken,
- D/ Viktiga spår av jubileumsutställningen,
- G/ Renströmsparken och
- H/ värdefull fornlämningsmiljö.

Enligt Tyréns bedömning medför tunneldragning och öppna schakt **mycket stor** konsekvens för alla fyra (tabell sid 96). Bland annat påpekas att en stor del av landeriträdgården schaktas bort, att det gröna stråket från Renströmsparken till Liseberg bryts och att inom Liseberg rivs/demonteras byggnader som tillkom i samband med Jubileumsutställningen.

4.4.2 Bedömningar i TRV:s MKB

I TRV:s MKB anges att för "Station Korsvägen" blir konsekvensen **stor** i byggskedet och **måttlig** i driftskedet (Sammanställning i TRV:s MKB, bilaga 1, sid 16.)

4.4.3 Sammanfattande kommentarer – Korsvägen med omgivning

TRV har inte redovisat några motiv till sin bedömning att konsekvensen endast blir **måttlig** i driftskedet och inte **stor/mycket stor** vilket Tyréns kommit fram till.

De planerade åtgärderna medför att större delen av fornlämningen Johannebergs trädgård tas bort, landeribyggnaden kan inte stå kvar på ursprunglig grund och flera äldre träd tas bort eller påverkas. Det innebär att platsen förlorar sin autentiska karaktär och inte längre utgöra ett tydligt minne från landeriepoken. Till detta kommer att järnvägstunneln även innebär ingrepp inom Liseberg som både är ett minne från landeriepoken och från jubileumsutställningen och medför negativ påverkan på områdets grönstråk.

Föreningen Trädplan anser att TRV starkt underskattar den negativa konsekvensen för den del av kulturmiljön kring Korsvägen som ingår i riksintresset "Vasastaden med omnejd" med anslutande kulturmiljö inom Liseberg.

4.5 Skansen Lejonet

Kulturmiljöobjektet "Skansen Lejonet" ligger inte inom gränsen för riksintresset "Göteborgs innerstad" men utgör också ett riksintresse enligt gällande bestämmelser.

Skansen Lejonet är ett statligt byggnadsminne och i skyddsbestämmelserna för detsamma står att: "området runt byggnaden får inte ytterligare bebyggas och skall vårdas och underhållas så att områdets karaktär bibehålls". Gullberget/Skansen Lejonet med omgivning är fornlämning (Göteborg 135:1).

I Tyréns kulturmiljöbilaga beskrivs områdets historia och kulturhistoriska värden (sid 22). Fler uppgifter finns i bilaga XX från Götiska Förbundet, där de historiska/militärhistoriska värdena lyfts fram och preciseras. Bland annat beskrivs betydelsen av att byggnadsverkets förhållande till omgivande mark/terräng inte ändras.

De planerade åtgärderna omfattar schaktning på Gullbergets sluttning och sprängning för tunnel i berget. Olika förslag till återställande av sluttningen genom mer eller mindre omfattande övertäckning av tråg har bedöms i Tyréns kulturmiljöbilaga.

4.5.1 Bedömningar i Tyréns kulturmiljöbilaga

I Tyréns kulturmiljöbilaga (sid 30) lyfts tre värdeteman fram och följande bedömningar görs.

För temat "Välbevarad försvarsanläggning med skans och befäst klippa" innebär bergschakt, schakt för tråg och tråg med begränsad övertäckning en **mycket stor** konsekvens. För tråg med övertäckning blir konsekvensen **stor/mycket stor**. (Jfr Bilaga 6 från Götiska Förbundet.)

För temat "Fornlämning efter befäst klippa före 1600-talet" innebär bergschakt och schakt för tråg **mycket stor** konsekvens.

För temat "Landmärke, Viktiga siktlinjer" bedöms bergschakt och schakt för tråg innebär en **måttlig** konsekvens.

I den samlade konsekvensbedömningen står: "Ett **irreversibelt ingrepp görs i Gullberget**. Bergschaktens omfattning och närheten till skansen gör att konsekvensen för det historiska Gullberget i sin helhet blir **mycket stor**. Jordschakten innebär ett irreversibelt borttagande av fast fornlämning."

4.5.2 Bedömning i TRV:s MKB

I TRV:s MKB (sid 148) anges att delar av fornlämningen permanent kommer att tas bort, att en betongtunnel byggs vid försvarsklippans östra sida och att en irreversibel utfyllnad görs vid den västra - men anmärkningsvärt nog bedöms likväl konsekvens som **måttliga** och inte **stor/mycket stor**, vilket Tyréns kommit fram till.

I avsnittet om konsekvenser och åtgärder i driftskedet står:

"Sammantaget begränsas påverkan i driftskedet till viss förändring av den karaktäristiska klippan samt borttagande av delar av fornlämningen. På grund av Skansen Lejonets höga värde bedöms konsekvenserna som måttliga."

4.5.3 Sammanfattande kommentarer – Skansen Lejonet

TRV har inte redovisat någon motivering till sin bedömning att konsekvensen endast blir måttlig när irreversibla ingrepp görs i försvarsklippan, i fornlämningen samt i skyddsområdet till det statliga byggnadsminnet Skansen Lejonet och då det dessutom finns risker för skador på byggnaden.

Föreningen Trädplan anser att TRV har mycket starkt underskattat de negativa konsekvenserna och risken för påtaglig skada för kulturmiljön "Skansen Lejonet".

4.6 Sammanfattande kommentarer till bedömningar av påverkan på och konsekvenser för kulturmiljöer som ingår i riksintresset "Göteborgs innerstad"

I avsnitten 4.2 - 4.5 ovan redovisas en genomgång av de bedömningar som gjorts i TRV:s MKB och Tyréns Kulturmiljöbilaga beträffande kulturmiljöerna "Centralen med hamnstråket", "Haga Kyrkoplan med omgivning", "Korsvägen med omgivning" och "Skansen Lejonet". Den visar att Västlänken innebär negativa konsekvenser för alla, men också att bedömningarna av hur stor den negativa konsekvensen blir, varierar.

TRV:s skala för bedömning av negativa konsekvenser omfattar sex steg "ingen-marginell-liten/små-måttlig-stor-mycket stor" (MKB bilaga 1, kap 8 sid 16) medan den som använts i Tyréns bedömningar omfattar fem steg "ingen-marginell-måttlig-stor- mycket stor" (Tyréns kulturmiljöbilaga sid 14). Trots denna skillnad visar de jämförelser som gjorts i avsnitt 4.2 - 4.5 ovan att TRV bedömt den negativa konsekvensen för kulturmiljön som betydligt mindre än Tyréns.

I Tyréns kulturmiljöbilaga görs bedömningen att för alla fyra kulturmiljöerna blir de negativa konsekvenserna **stora** eller **mycket stora**.

I TRV:s MKB bedöms den negativa konsekvensen för de fyra kulturmiljöerna bli **måttlig** i driftskedet. TRV har inte redovisat någon motivering till att konsekvensen endast blir måttlig och inte stor/mycket stor, vilket Tyréns kommit fram till.

Föreningen Trädplan instämmer i huvudsak i de bedömningar som görs i Tyréns kulturmiljöbilaga och anser att TRV:s bedömningar inte är korrekta.

I TRV:s MKB (sammanfattande bedömningen sid 155) står: *"Den sammantagna påverkan utifrån hela riksintresset och dess värden, med Västlänkens bestående påverkan, bedöms till en måttlig konsekvens för riksintresset Göteborgs innerstad."*

TRV redovisar inte någon motivering till sin bedömning att även den sammantagna påverkan endast har en **måttlig** konsekvens för riksintresset "Göteborgs innerstad", vilket är anmärkningsvärt. TRV:s bedömning att järnvägsplanen endast innebär en måttlig konsekvens avviker också från Riksantikvarieämbetets och Länsstyrelsens bedömning.

Jämförelsevis kan understrykas att i yttrande från Riksantikvarieämbetet (2012-04-13) gjordes följande bedömning: "Påverkan blir omfattande och irreversibel och innebär därmed **påtaglig skada**". Dessutom anser Länsstyrelsen i yttrande (2015-08-26) att järnvägsplanen innebär **påtaglig skada på riksintresset**. I bilaga 1 till detta yttrande anges vidare att: **"Sammantaget bedöms den negativa inverkan som Västlänken förväntas utgöra på kulturmiljön vara så omfattande, irreversibel och stor att riksintresset skadas påtagligt.**

Enligt Föreningen Trädplan Göteborg har TRV starkt underskattat de negativa konsekvenserna för de olika kulturmiljöerna och för riksintresset som helhet. Föreningen ifrågasätter särskilt bedömningen att den **sammantagna påverkan** utifrån riksintresset "Göteborgs innerstad" kommer att bli "måttlig".

Föreningen Trädplan Göteborg anser sammanfattningsvis att järnvägstunneln kommer att innebära stora eller mycket stora negativa konsekvenser för riksintresset "Göteborgs innerstad" inklusive "Skansen Lejonet", på ett sätt som står i strid med gällande lagstiftning och att beslutet att fastställa järnvägsplanen därför ska upphävas redan på denna grund.

Föreningen Trädplan Göteborg anser att TRV starkt underskattat den negativa påverkan och - i vissa fall - påtagliga skada Västlänken medför på de nämnda kulturmiljöerna, som alla utgör viktiga delar i riksintresset "Göteborgs innerstad". Enligt lag är det otillåtet att underskatta påverkan på riksintressen. Därför bör TRV:s felaktiga bedömningar leda till att järnvägsplanen upphävs.

5. REGERINGENS TILLÅTLIGHETSBESLUT, VILLKOR KULTURMILJÖ

5.1 Riksantikvarieämbetets yttranden

I Riksantikvarieämbetets yttrande 2012-04-13 angående Trafikverkets begäran om tillåtlighetsprövning (beredningsremiss 2012-11-12) finns hänvisning till ett yttrande beträffande Järnvägsutredning för Västlänken (2006-05-09) där det står att **linjesträckningen Haga-Korsvägen medför påtaglig skada på viktiga delar av riksintresset "Göteborgs innerstad"**. (Jfr avsnitt 3, ovan.)

I sammanfattningen till yttrandet 2012-04-13 anges vidare att: ***"Riksantikvarieämbetet saknar en helhetssyn på projektets påverkan på riksintresset Göteborg och efterlyser en redovisning av alternativ som inte påtagligt skadar riksintresset."*** Dessutom anges att ***"Riksantikvarieämbetet anser liksom tidigare att det alternativ som nu remitterats och i den form den presenterats, kommer att ge upphov till påtaglig skada på riksintresset, närmare bestämt kärnvärdena försvarsverket och Hagaområdet. Påverkan blir omfattande och irreversibel och innebär därmed påtaglig skada."***

5.2 Västlänken - PM kulturmiljö, Trafikverket, 2012-08-20

Under våren 2012 genomförde Trafikverket "fördjupade studier för att klargöra om det går att undvika påtaglig skada på kulturmiljön inom den beslutade korridoren". Resultatet redovisas i PM kulturmiljö 2012-08-20.

Denna PM behandlar lämningar efter försvarsverk längs älven och arbetet med justeringar av korridorrens bredd för att ge bättre förutsättningar för bevarande. Trafikverket anser att en breddning (enligt "södra linjen") ger "förutsättningar för att utarbeta förslag till bevarande och/eller inkorporering av kurtinmuren ...".

Föreningen Trädplan Göteborg önskar understryka att den redovisade breddningen endast sägs ge förutsättningar för förslag att bevara/inkorporera delar av fornlämningen. Trots nämnda justering av korridorrens bredd kvarstår dessutom ett flertal andra negativa konsekvenser och totalt kommer Västlänken likväl att **innebära en stor negativ påverkan på kulturmiljön "Centralen med hamnområdet"** (jfr avsnitt 4.2). Det sagda visar att det **inte går att undvika stor negativ konsekvens/påtaglig**

skada genom den breddning som gjorts i denna del och att **påverkan på kulturmiljön alltjämt blir påtaglig och irreversibel på ett sätt som strider mot 3 kap. miljöbalken.**

I PM 2012-08-20 beskrivs också kortfattat förutsättningarna för att ta hänsyn till lämningar efter försvarsverk i anslutning till vallgraven/Rosenlundskanalen inom området **"Haga Kyrkoplan med omgivning"**. Trafikverket anser att det kommer vara möjligt att minimera intrånget i denna fornlämning genom att ställa vissa krav.

Föreningen Trädplan Göteborg vill understryka att även om ingreppet i fornlämningen minskas eller minimeras kvarstår flera andra stora negativa konsekvenser. **Den samlade negativa påverkan på kulturmiljön "Haga Kyrkoplan med omgivning", som är en mycket viktig del i riksintresset "Göteborgs innerstad", blir likväl påtaglig och irreversibel (jfr avsnitt 4.3), vilket strider mot 3 kap. miljöbalken.**

Föreningen Trädplan Göteborg anser sammantaget att Trafikverkets PM kulturmiljö (2012-08-20) är otydlig och missvisande. Trafikverket anger att de föreslagna justeringarna kan innebära en viss minskning av negativa konsekvenser för delar av fornlämningarna inom de två studerade områdena utan att samtidigt redovisa att stora/mycket stora negativa konsekvenser likväl kvarstår såväl inom kulturmiljöerna "Haga Kyrkoplan med omgivning" och "Centralen med hamnstråket" vilka studerats i PM som inom övriga kulturmiljöer inom riksintresset "Göteborgs innerstad" som kommer att påverkas.

Trafikverket har enligt Föreningen Trädplan Göteborg **inte klarlagt att det går att undvika påtaglig skada på riksintresset "Göteborgs innerstad" genom justeringar inom beslutad korridor. Det är otillåtet enligt lag att underskatta påverkan på riksintressen. Därför bör TRV:s felaktiga bedömningar leda till att järnvägsplanen upphävs.**

5.3 Riksantikvarieämbetets yttrande angående Trafikverkets PM kulturmiljö

I yttrande från Riksantikvarieämbetet (Trafikverkets sammanfattning av inkomna yttranden under beredningsremiss 2012-08-20) sägs bland annat: "Materialet framstår som relativt **skissartat och kortfattat** men med den justerade korridoren bör, i kombination med möjligheten att omvandla nu framförda förslag till villkor, kunna ligga till grund för regerings beslut om tillåtlighet."

En del av underlaget till Regeringens viktiga beslut om tillåtlighet var således material som enligt Riksantikvarieämbetet framstod som "relativt skissartat och kortfattat". Föreningen Trädplan Göteborg håller med Riksantikvarieämbetet och anser att **Trafikverket borde ha tagit fram ett tydligare material, som visar att även med föreslagna justeringar kommer stora/mycket stora negativa konsekvenser att kvarstå.**

5.4 Regeringens tillåtlighetsbeslut och dess villkor gällande kulturmiljö.

Regeringen fattade 2014-06-25 beslut om tillåtlighet för Västlänkens sträckning via Haga och Korsvägen. I beslutet står att följande villkor ska gälla för kulturmiljön:

”Den inom korridoren närmare lokaliseringen och utformningen av Västlänken ska, efter samråd med Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Göteborgs kommun, planeras och utföras så att negativa konsekvenser för kulturmiljön och stadsmiljön i övrigt, inklusive parker och grönområden, så långt möjligt begränsas. Berörda fornlämningar ska så långt möjligt bevaras, synliggöras och införlivas i den nya anläggningen.”

Under rubriken ”Skäl för regeringens beslut” anges: *”Med beaktande av de revideringar som gjorts av korridoren i syfte att anpassa linjesträckningen till berörda fornlämningar och känsliga miljöer samt förslag till villkor har Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelsen bedömt att påtaglig skada kan undvikas. Med föreskrivet villkor om kulturmiljövård delar regeringen denna bedömning.”*

Eftersom ett flertal **stora/mycket stora** konsekvenser för riksintresset ”Göteborgs innerstad” inklusive ”Skansen Lejonet” kvarstår, efter de revideringarna som TRV gjort, ifrågasätter Föreningen Trädplan Göteborg bedömningen att ”påtaglig skada kan undvikas” med föreskrivet villkor för kulturmiljövård.

Riksantikvarieämbetet anger i sitt yttrande 2015-02-03 angående järnvägsplanen följande:

*”Regeringens villkor är av avgörande betydelse för hur hänsyn till kulturmiljön och stadsmiljön utformas i samband med genomförandet av Västlänken. Riksantikvarieämbetet bedömer **att villkorets innebörd behöver klargöras innan järnvägsplanen slutförs och fastställs**. Med hänvisning till detta avstår Riksantikvarieämbetet från att i detta granskningsskede lämna synpunkter på förslaget till järnvägsplan.”* Detta betyder i klartext att RAÄ anser bristerna i järnvägsplanen vara så stora att RAÄ väljer att inte uttala sig.

Länsstyrelsen framhåller i sitt yttrande 2015-08-26 inför prövning av järnvägsplan för Västlänken att järnvägsplanen innebär **påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövård** trots att TRV gjort vissa anpassningar. (Jfr bilaga 7, Västlänken-Uppfyllande av villkor i regeringens tillåtlighetsbeslut 2014-06-26.)

Sammantaget anser Föreningen Trädplan Göteborg att Trafikverket **inte** har klarlagt att det går att undvika påtaglig skada genom justeringar inom beslutad korridor. Det är en allvarlig brist eftersom **bedömningen att ”påtaglig skada kan undvikas” är en av utgångspunkterna i regeringens beslut om tillåtlighet**. Föreningen Trädplan Göteborg ifrågasätter också **om det har varit tillåtet för Trafikverket att fastställa den aktuella järnvägsplanen utan att ovanstående problematik först utretts**. (Jfr 3 kap. miljöbalken och bilaga 7.)

6. HANDLINGSPLAN FÖR TILLVARATAGANDE AV KULTURMILJÖ 2015-06-15

I regeringens övervägande om villkor i beslut om tillåtlighet 2014-06-25 står: *”Regeringen förutsätter att Trafikverket i samverkan med Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen och Kommunen utarbetar ett kulturmiljöprogram för Västlänken som underlag till järnvägsplanens miljökonsekvensbeskrivning och till projektets miljöuppföljning under byggskedet.”*

Det handlingsprogram som utarbetades av Trafikverket fick titeln *”Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö”*. **Den är framför allt utformad som ett underlag till fortsatt arbete under bygg- och driftskedet och influerar enligt Föreningen Trädplan Göteborg inte bedömningen att Västlänkens järnvägsplan medför stor/mycket stor negativ påverkan på riksintresset för kulturmiljövård.** Till handlingsplanen hör tre bilagor:

- 1/ Fornlämningar
- 2/ Byggnader
- 3/ Det gröna kulturarvet

6.1 Handlingsplanens omfattning och innehåll

I kapitel 1/”Bakgrund” (sid 4) står:

”Handlingsplanen är en fördjupning och en fortsättning av kulturmiljödelarna i miljökonsekvensbeskrivningen och underlagsrapporten Kulturmiljö. Planen ska fungera som styrning när det gäller hanteringen av kulturmiljöfrågor och för att säkerställa en arbetsprocess där de kartlagda kulturmiljövärdena tas till vara ...”

*”Den övergripande målsättningen är att förebygga skador och minimera påverkan på värdefulla kulturmiljöer och riksintresset för kulturmiljövården. Eftersom **kulturmiljön innehåller värden som inte kan återskapas**, ska arbeten som projekteras och genomförs kontrolleras så att inte skador uppstår på kulturhistoriska värden under byggtiden. **Även driftskedet kan påverka kulturmiljön negativt.** I så fall ska lösningar tas fram så att kulturmiljön inte skadas. För att hantera dessa frågor har Trafikverket ett arbetssätt med åtgärds- och kontrollprogram som tas fram i steg under projektet.”*

I kapitel 2 /”Inledning” (sid 6) står att handlingsplanen *”ska vara underlag i det fortsatta arbetet med åtgärds- och kontrollprogram för kulturmiljö, fornlämningar, byggnader och det gröna kulturarvet i projektens kommande skeden”*. Vidare anges att *”i bilagorna ges **förslag** på arbetssätt, rutiner och kontroller med syfte att minimera risken för skador och negativ påverkan på kulturmiljövården. Planen med bilagor ska leva vidare i form av åtgärds- och kontrollprogram under bygg- och driftsskede.”*

Kapitel 4/”Kulturmiljön” innehåller en sammanfattande beskrivning av de kulturmiljöer som berörs av Västlänken. I kapitlet ingår kartor som ger en samlad men mycket översiktlig bild av alla de kulturmiljöer, fornlämningar, park- och trädmiljöer och kulturhistoriskt värdefulla byggnader som berörs av Västlänken. (Jfr avsnitt 9, nedan.)

Kapitel 5/ "Kulturmiljön ett gemensamt ansvar" omfattar allmänna formuleringar kring arbetet med kulturmiljöer. Under rubriken "Åtgärder för att minska negativ påverkan" (sid 20) står att "ett urval av åtgärder redovisas i denna handlingsplan men **slutlig bedömning av åtgärdernas omfattning görs i kommande skede**".

6.2 Handlingsplanens bilaga 1 / Fornlämningar

I bilaga 1 redovisas berörda fornlämningar (karta sid 9 och fig. 4.3) samt vilka arkeologiska undersökningar som redan utförts bland annat i samband med planering för Västlänken. Det påpekas också att okända fornlämningar kan uppdagas under byggskedet.

I kapitlet "Fortsatt arbete" (sid 13) finns kortfattade beskrivningar av de aktuella fornlämningarna och av resultatet från de arkeologiska undersökningar som genomförts 2013-2014. Bland annat konstateras att Gullberget har rester av befästningar från tiden innan Skansen Lejonet, att det inom området Packhusplatsen finns murar och andra lämningar efter befästningen längs älvstranden och efter Kronans Masthamn, att lämningarna efter bastionen Christina Regina och fältvallen i området som ansluter till Haga Kyrkoplän är *mycket välbevarade* samt att odlingslämningar och trädgårdsanläggningar är bevarade under mark inom Johannebergs landeri.

Av texten på sid 11 och 15 framgår att **fornlämningar kan skadas genom ändrade grundvattenförhållande och vibrationer mm** i anslutning till Västlänken samt att **hela stadskärnan är fornlämning** och att det under byggnaderna kan finnas kulturlager som påverkas av Västlänken.

6.3 Handlingsplanens bilaga 2 / Byggnader

I bilagans inledning står:

"Handlingsplanen visar på ett övergripande sätt processen för hur projekten arbetar med att tillvarata kulturmiljövärden i området och minimera skada på kulturmiljön."

"I vissa fall kommer **skada inte att helt kunna undvikas** när det gäller byggnader och då ska Trafikverket agera på ett korrekt sätt för att minimera denna skada."

Under rubriken "Kulturhistoriska fastigheter längs sträckan" redovisas en karta över kulturhistorisk värdefull bebyggelse som ligger inom 150 meter från tågtunneln och således kan påverkas. Av beskrivningen framgår att det är **27 byggnadsminnen och ca 600 andra byggnader** som har kulturhistoriska värden och ingår i det **kommunala bevaringsprogrammet**. En stor andel av byggnaderna ligger inom riksintresset "Göteborgs innerstad". (De aktuella byggnaderna redovisas i bilagans förteckning på sid 18-21 och på karta sid 6.)

I kapitlet "Vibrationer, risker och åtgärder" (sid 7) står: "**Markvibrationer kan påverka byggnader och anläggningar genom att orsaka sättningar i grundlagda delar och sprickbildningar i putsade ytor.**"

Beträffande "Grundvatten, risker och åtgärder" (sid 8) anges att:

”Västlänken kommer att byggas under rådande grundvattennivå, vilket kommer att innebära att vatten i olika omfattning läcker in i anläggningens tunnlar och schakt. **Vid grundvattensänkningar riskerar byggnader** som har grundvattenkänslig grundläggning, bland annat träpålar eller rustbäddar att skadas.”

På karta (sid 8) redovisas det **område där grundvattenpåverkan skulle kunna uppstå. Det täcker hela sträckningen för Västlänken.** I beskrivningen står att inom detta område ”inventeras samtliga byggnader som bedöms ha grundvattenberoende grundläggning” men det redovisas inte någon bedömning av hur många det rör sig om och i så fall vilka som har kulturhistoriska värden, som kan påverkas. Beträffande åtgärder för att skydda mot skador sägs att det ”kan vara infiltrationsinsatser, kompletterande tätning eller grundförstärkning av byggnader”.

I ”Åtgärdsprogram för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse” beskrivs ett kontrollprogram (fig. 5.1, sid 12). Det visar hur arbetet ska bedrivas i fyra steg och omfatta bland annat riskanalyser, besiktningar, inventeringar och eventuella skyddsåtgärder. Hur många byggnader som totalt bedöms bli aktuella för skyddsåtgärder framgår inte.

I kapitlet ”Hantering av eventuella förändringar eller skador” (sid 15) står:

”Vad gäller de fastigheter som omfattas av denna bilaga är målsättningen att störningar från projektens arbeten inte ska påverka byggnadernas kulturhistoriska värde. - Med beaktande av byggnaders status och skick samt omfattningen av arbetena kan det inte uteslutas att mindre förändringar/skador kan uppkomma, trots vidtagna skyddsåtgärder och försiktighetsmått.”

Genom beskrivningarna i bilagan framgår tydligt att ett stort antal kulturhistoriskt värdefulla byggnader ligger inom området som berörs av Västlänken och att **de kan påverkas negativt av vibrationer och/eller ändrade grundvattenförhållanden. Men här redovisas inte vilka/hur många de är och hur omfattande skyddsåtgärder som kommer att krävas. Bilagan innehåller inte heller förslag till åtgärder som med säkerhet kan hindra att skador som påverkar kulturhistoriska värden uppstår.**

6.4 Handlingsplanens bilaga 3/Det gröna kulturarvet

Bilaga 3, Kapitel 2 innehåller beskrivningar av 12 områden med värdefulla parker och alléer som ligger längs den beslutade korridoren. Alla utom två har kulturmiljövärden kopplade till planteringarna.

I kapitel 4 beskrivs en hanteringsmodell för träd som berörs av projektet. Här hänvisas också till rapporten ”Träd och trädmiljöer i Västlänkens korridor” som beskriver den påverkan tunnelbygget kommer att ha. Men av bilagan framgår **inte hur dessa på sikt kommer att påverkas**, till exempel hur många av de 31 ”jätteträden” i området Haga Kyrkoplan med omgivning som kommer att överleva eller om några av de 12 ”jätteträden” vid Korsvägen/Johannebergs landeri kan bevaras. (Jfr avsnitt 8.2.2.)

6.5 Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö med bilagor, sammanfattning

I Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö med bilagor (2016-06-15) ingår beskrivningar av de kulturmiljöer som berörs (Kapitlet "Kulturmiljö") samt av olika åtgärder som är aktuella för att så långt möjligt begränsa den negativa påverkan fornlämningar, byggnader och det gröna kulturarvet under bygg- och driftskedet.

Föreningen Trädplan Göteborg vill fästa regeringens uppmärksamhet vid att den fastställda järnvägsplanen kommer att innebära stora/mycket stora negativa konsekvenser för riksintresset "Göteborgs innerstad" inklusive "Skansen Lejonet" **även om de i handlingsplanen nämnda åtgärderna genomförs**. Av handlingsplanen framgår dessutom att fornlämningar, park- och trädmiljöer samt kulturhistoriskt värdefulla byggnader, inom och i nära anslutning den beslutade korridoren, kan påverkas negativt genom vibrationer och förändrade grundvattenförhållanden både på kort och på lång sikt. **Det stärker bedömningen att Västlänken innebär påtaglig skada på riksintresset.**

7. PÅVERKAN AV GRUNDVATTENFÖRÄNDRINGAR OCH VIBRATIONER PÅ KULTURMILJÖER ENLIGT REDOVISNING I TRV:s MKB FÖR JÄRNVÄGSPLANEN

I TRV:s MKB (bilaga 1 kap 8 sid 16-20) beskrivs kortfattat grundvattenproblem och risker med vibrationer som kan påverka de kulturmiljöer av riksintresse som berörs av Västlänken. På sid 16 står:

"Risker för skador belyses i MKB men konsekvensbeskrivs inte. Det förutsätts att de hanteras inom ramen för handlingsprogrammet (handlingsplanen) så att skada inte uppkommer, det vill säga att det inte blir någon konsekvens."

Föreningen Trädplan Göteborg anser att ovanstående citat är anmärkningsvärt och ifrågasätter om det kan anses förenligt med gällande lagstiftning, att anta en järnvägsplan vars MKB saknar en samlad beskrivning över vilka konsekvenser vibrationer och grundvattenförändringar kan ge på kort/lång sikt, på berörda kulturmiljöer av riksintresse. (Jfr avsnitt 8 och bilaga 4, Geotekniska förhållanden och risker för sättningsskador) samt Föreläggande från Mark- och Miljödomstolen 2016-05-02, Aktbilaga 16, Mål nr M-638 – 16, R4.) Föreningen anser **inte** att TRVs kompletteringar till MMD (2016-06-29) är tillräckliga för att påvisa att påverkan på grundvatten och därmed på riksintresset ej kommer att uppstå.

8. SYNPUNKTER PÅ LÄNSSTYRELSENS TILLSTYRKAN 2015-08-26 AV JÄRNVÄGS- PLANEN FÖR PROJEKT VÄSTLÄNKEN

8.1 Bedömningen av järnvägstunnelns ingrepp i riksintresse kultur- miljö

Länsstyrelsen konstaterar att projektet trots anpassningar till befästningsrester norr om Stora Hamnkanalen ger **irreversibla skador** under mark på fornlämningen Göteborgs fästning. Andra delar av fornlämningen kommer att till stor del schaktas bort. Dessa – främst de äldsta befästningarna vid Rosenlund – har efter undersökningar visat sig vara mer välbevarade än som var känt när regeringens tillåtlighet gavs. Därigenom minskar avsevärt fornlämningens samlade kulturhistoriska värde. De omfattande skadorna på befästningsresterna innebär i sig **påtaglig skada på kulturmiljön** Göteborgs innerstad, men därtill kommer att en stor del av Nya Allén och Kungsparken med åtskilliga upp till ca 150 år gamla stora träd schaktas bort. Genom att ytor i Kungsparken försvinner ökas förlusten av den unika trädmiljön med dess mycket stora kulturhistoriska, stadsbilda- och rekreationsvärden (väl belysta i kulturmiljöunderlagen till järnvägsplanen och stadens detaljplaner). Detta betraktar länsstyrelsen dock som mindre än förlusten av fornlämningsdelar under mark. Genom sitt resonemang accepterar länsstyrelsen således att påverkan av träden i någon mån påstås kunna minskas, och att trädmiljön avses bli ”återställd” efter tunnelbygget och på längre sikt – det handlar om flera generationer – få en lummig karaktär motsvarande den nuvarande. I motsats till gamla träd vilka man tycks anse kan ersättas med nya, är fornlämningarna oersättliga och ges därför högre värdestatus.

Föreningen Trädplan Göteborg vill understryka att irreversibla skador på trädmiljöerna i Kungsparken-Nya Allén-Haga Kyrkoplan och landeriet Johanneberg innebär att desamma med stor sannolikhet aldrig kommer att kunna bli helt återställda. Det är svårt att idag bedöma omfattningen av de skador som bygget och driftskedet kommer att ge på träden. Även träd som står utanför planområdet på södra sidan av Haga Kyrkoplan och i Kungsparken, samt övriga platser längs med hela järnvägssträckningen, kommer att påverkas av grundvattenförändringar. **Ett projekt med sådana för park- och alléstråkets kulturhistoriska, estetiska och rekreativa värden orimliga konsekvenser borde inte komma ifråga. Föreningen Trädplan Göteborg hävdar därför att länsstyrelsens tillstyrkan av järnvägsplanen för Västlänken var felaktig.**

8.2 Ingrepp i riksintresset som inte tas upp i länsstyrelsens tillstyrkan

8.2.1 Byggnader

Förutom den oåterkalleliga skadan på fästningsverk framgår av kulturmiljöunderlagen till Trafikverkets järnvägsplan och Göteborgs stads detaljplan till järnvägstunneln att en mängd byggnader med känslig grundläggning och varierande kulturhistoriskt värde i närheten av järnvägstunneln sannolikt

kommer att påverkas – i ännu outredd omfattning – genom bygget och i åtskilliga fall kommer att behöva grundförstärkas. Riskerna är - som redan järnvägsplanens MKB påtalar - stor att även ikonbyggnaderna Skansen Lejonet, Residenset, Hagakyrkan och Samhällsvetenskapliga Biblioteket (f d stadsbiblioteket) samt Johannebergs Landeri får **påtagliga skador av schaktning, vibrationer och grundvattensänkningar. Detta kan komma att ske på bekostnad av mycket stora kulturhistoriska värden.** De äldre byggnaderna utefter linjen mellan Centralen och Korsvägen har i regel murade konstruktioner och är därför mycket känsliga för sprickbildning/sättning som kan äventyra byggnadernas bestånd som sådant och de höjda upplevelsevärden som erhållits genom utförda restaureringar.

Riskerna för allvarliga skador på bebyggelse i omgivningen genom grundvattenpåverkan och vibrationer berörs inte alls i länsstyrelsens tillstyrkan. Även om dessa frågor ska behandlas i kommande miljöprövning, borde de - med tanke på problematikens vidd och influensområdets väl bekanta känslighet för ingrepp i vattenförande lera och berg - ha tagits upp av länsstyrelsen. Detta som del av en totalbild av projektets möjliga **närmast oöverskådliga konsekvenser** inom influensområdet för grundvattenpåverkan. **Om man inte hade valt bort dessa aspekter, hade det självfallet varit ännu mycket svårare att trovärdigt motivera en tillstyrkan av järnvägsplanen. I ljuset av ovanstående anser Föreningen Trädplan Göteborg att länsstyrelsens tillstyrkan bör betraktas som felaktig.**

8.2.2 Parkmiljön

Ingreppen av tunnelbygget genom Nya Allén och den sammanhängande parkmiljön i "Den gröna kullen" (beskriven i kulturmiljöunderlaget) leder också till en **mycket stor skada på kulturmiljön**, vilket i järnvägsplanens MKB anges som en övergående konsekvens. I själva verket är dock **permanenta negativa effekter oundvikliga** – dels fälls åtskilliga friska gamla karaktäristiska träd såsom hästkastanjer och almar vilka enligt tidigare underhandsuppgifter från park- och naturförvaltningen inte ersätts med nya träd av samma slag utan med andra arter. Dels flyttas ett fåtal träd tillfälligt eller permanent till annan plats och vid återplantering av sådana träd som överlevt flyttningen med kapade rötter saknas garantier för att träden lever vidare normalt. Både Trafikverket och Göteborgs stad förespeglar i sina MKB att parkerna ska återställas och trädmiljön på sikt vara återskapad. Om detta ska kunna ske till dagens lummiga skick med mycket stora och välväxta träd krävs, förutom en mindre aggressiv stadsmiljö för att säkra trädens etablering, samt stor omsorg med bland annat en kontinuerligt stabil grundvattennivå och plantering av nya träd med mycket stort stamomfång. Att dessa förutsättningar kommer att uppfyllas har inte redovisats.

Således är det ett obestridligt faktum **att parkmiljön inte kan återskapas till sin nuvarande karaktär** om flera av de gamla trädslagen inte återplanteras. Redan detta innebär en **mycket stor långsiktig skada på riksintresset**. Till detta kommer den överhängande risken att berörd del av Nya Allén, Kungsparken och Haga Kyrkoplan inte överhuvudtaget, ens på lång sikt, kommer att återfå den lummiga karaktär som nu präglar hela parkstråket utefter Vallgraven eftersom växtbetingelserna i vår tid är mycket sämre än förr. Träd som planteras i modern stadsmiljö har konstaterats bli i genomsnitt 20 år gamla. Mot denna bakgrund är det oansvarigt av Länsstyrelsen som tillsynsmyndighet för riksintresse kulturmiljö att tillstyrka järnvägsplanen, vilket man gjort med hänvisning till att Trafikverket tagit rimlig hänsyn till riksintressets värden. **Föreningen Trädplan Göteborg ifrågasätter starkt hur**

Trafikverkets handlingsplan för fornlämningar, byggnader och trädmiljöer kan bedömas ge goda möjligheter att begränsa skadorna och skydda respektive återskapa förlorade värden.

8.3 Motiv för Länsstyrelsens bedömning

Enbart *möjligheten* att uppfylla bland annat regeringens villkor 1 angående största möjliga hänsyn till kulturmiljön, anser länsstyrelsen motiverar en tillstyrkan av planen. Detta motiv är anmärkningsvärt eftersom det handlar om just **en möjlighet och inte ett faktum**. Med beaktande av ingreppens omfattning och konsekvenser är detta synsätt märkligt eftersom det saknar logik. De mycket stora konsekvenserna för stadsmiljön av projektet är numera allmänt kända. Resonemanget att järnvägsplanen i rimlig omfattning tillgodoser villkor 1 för tillåtligheten tyder på att **länsstyrelsen gjort oskäliga eftergifter** och därmed inte fullföljt sin uppgift som regional tillsynsmyndighet.

Sammantaget anser Föreningen Trädplan Göteborg att länsstyrelsen med utgångspunkt från kända förhållanden och outredda risker inte borde ha tillstyrkt järnvägsplanen för Västlänken. Länsstyrelsens tillstyrkan kan inte ligga till grund för Trafikverkets fastställande av järnvägsplanen Västlänken.

8.4 Påtaglig skada på riksintresse kulturmiljö

Länsstyrelsen gör skillnad mellan irreversibla ingrepp i befästningsverk, hamnkanaler och landeriparken – delar av grunden i riksintresset Göteborgs innerstad – respektive de ingrepp av (i praktiken huvudsakligen) irreversibel natur som ”tillkommer” i park- och allémiljöer. Denna rangskillnad är orimlig eftersom alléerna och parkerna runt Vallgraven tillhör de främsta värdena i riksintresset, och är minst lika identitetsbärande för Göteborg som befästningar och kanaler. Denna tendentiösa värdeskillnad är alltså **inte** ett vedertaget faktum – vilket alla lokalhistoriskt bevandrade göteborgare inser. Den gör att den påtagliga skadan hänförs primärt till befästningsrester som delar av den lagskyddade fornlämningen. Det är projektets **konsekvenser för fornlämningen som man främst fokuserat på** under många år av utredningar, medan **konsekvenserna för de sårbara parkmiljöerna kommit i andra hand**. Länsstyrelsens bedömning av riksintressets samlade kulturmiljövärden och betydelsen av skadan på de olika delarna under och över mark blir därför skev och föga trovärdig.

Länsstyrelsen konstaterar kategoriskt att orsaken till **ett av de största och känsligaste ingreppen i parkmiljöerna, nämligen Haga-stationsuppgångens läge i den gröna kilen**, är ”det optimala utifrån förutsättningarna”. Eftersom stationsbyggnaden - tillsammans med de avsevärt större ytorna för denna ”bytespunkt” för tåg, spårvagn och buss än dagens spårvagnshållplats - bryter sönder sammanhanget mellan Nya Allén och Kungsparken, respektive mellan Kungsparken och Haga Kyrkoplan, är denna bedömning för omvärlden häpnadsväckande. Det är ett allvarligt tecken på att Länsstyrelsen har tonat ner sin roll som tillsynsmyndighet över riksintresse kulturmiljö och böjt sig för Trafikverket och medintressenten i ”bytespunkt Haga” – Västtrafik. Länsstyrelsen medger sålunda ett mycket allvarligt intrång i ett av riksintressets bärande kulturmiljövärden, till stor nackdel för de

stadsbilda- och rekreationsvärden som den sammanhållna parkmiljön ännu har. ***Den negativa konsekvensen av detta intrång är så stor att kulturmiljöunderlaget föreslår en alternativ placering av stationsbyggnaden utanför parkmark. Sammantaget bör således länsstyrelsens tillstyrkande ifrågasättas även på denna grund.***

Vidare ska här erinras om att handlingsplanen för träden i kulturmiljön, som länsstyrelsen hänvisar till, inte utgör någon som helst garanti för att parker och alléer går att återställa ovanpå tunneln. Ingen vet om planerade trädflyttningar verkligen lyckas eller hur växtbetingelserna för träden kommer att bli – ett återställande på sikt till dagens lummiga park med ursprungliga trädslag är enligt flera erfarna fackmän högst osannolikt. Denna omständighet har länsstyrelsen berört i tidigare yttrandet över förslag till detaljplan, men inte i beslutet om tillstyrkan av järnvägsplanen.

I sammanhanget ter det sig underligt att inte heller riskerna för bebyggelsen nämns alls – grundvattenproblematiken, som inte tas upp här, är ju gemensam för flera av riksintressets värdeuttryck: befästningsrester, byggnader och träd.

8.5 Länsstyrelsens avvägning mellan två motstridiga riksintressen

Eftersom regeringen uppställt villkoren för tillåtlighet och länsstyrelsen därefter konstaterat att projektet - trots justeringar av korridoren och placeringen av tekniska anläggningar - **medför påtaglig skada**, så borde **avvägningen mellan riksintresset kommunikation och riksintresset kulturmiljö ha lämnats till regeringen**. I allmänhetens ögon hade detta framstått som mer korrekt av Länsstyrelsen och myndigheten skulle då ha kunnat undvika att beskyllas för att ha vikt sig för Trafikverket. Istället har man utsatt sig för en mycket skarp kritik från det stadigt växande opinion – att motståndet mot Västlänken hela tiden ökar bland göteborgarna och är i majoritet har rapporterats i massmedia och bekräftas av Trafikverkets SOM-undersökning (Trafikvanor och trafikattityder i Västsverige/SOM-rapport 2015:8 samt SOM-rapport nr 2016:13), där det framkommer att ju mer påläst desto mer kritisk är allmänheten. Länsstyrelsens beslut att tillstyrka järnvägsplanen trots bristfälliga underlag resulterade även i en JO-anmälan från ett politiskt parti (Vägvalet).

Samttaget anser Föreningen Trädplan Göteborg att länsstyrelsens tillstyrkan med hänsyn till redovisat beslutsunderlag kan anses som mycket tveksam.

Sträckningen Centralen-Haga-Korsvägen ansåg Länsstyrelsen, i beslutet år 2006, bäst uppfylla såväl projekt mål som miljömål och ge störst nytta. Denna åsikt är dock ingen objektiv sanning i vare sig miljö- eller nyttohänseende - och har sedan dess utgjort den stora konfliktgrunden gällande Västlänken. Den valda sträckningen via Haga Kyrkoplan var 2006 mycket omdiskuterad i Länsstyrelsen och utsågs, **trots all kritik internt och externt**, till det enda rimliga alternativet. Detta genom att ledningen – tvärt emot berörda medarbetares rekommendation – valde att inte ta klar ställning, utan jämföra två alternativ med helt olika konsekvenser för kulturmiljön: Korsvägen med måttliga konsekvenser och Haga-Korsvägen med mycket stora konsekvenser. Länsstyrelsens undfallenhet har minskat allmänhetens respekt för myndigheten och istället ökat misstron.

Föreningen Trädplan Göteborg anser att länsstyrelsen i sin myndighetsutövning avseende projektet Västlänken och dess påverkan på kulturmiljön gjort felaktiga bedömningar.

Avvägningen mellan de båda motsatta intressena framstår vidare som orimlig då Länsstyrelsen valt att offra oersättliga kulturmiljövärden i form av befästningsrester och 150-åriga parkmiljöer samt sannolikt stora kulturvärden i byggnader. Detta för en sträckning av Västlänken som saknar en nytta i proportion till förlusten av stadsmiljöer (se bilaga 1) - vilka i kulturhistoriskt värde saknar motstycke i landet och är i klass med tidigare befästa storstäder på kontinenten. Motiveringen att tillstyrka järnvägsplanen är föga trovärdig och uppenbart politiskt betingad, utan lyhördhet för en mycket stor och sakkunnig opinion. Länsstyrelsens värdering av oersättliga kulturmiljöer står i klar kontrast till de oberoende, korrekta bedömningarna som gjorts avseende projektets påverkan på kulturmiljön.

Konsekvensen blir att flera av Göteborgs mest betydande kulturmiljö- och rekreationsvärden påverkas på ett påtagligt och irreversibelt sätt och till stor del spolieras. Detta kan enligt Föreningen Trädplan Göteborg inte anses förenligt med 3 kap. miljöbalken eftersom riksintressen för kulturmiljö inte får skadas påtagligt genom irreversibla ingrepp.

9. SAMLAD NEGATIV PÅVERKAN PÅ RIKSINTRESSET FÖR KULTURMILJÖVÅRD

Inom ramen för arbetet med projektet Västlänken har ett mycket omfattande material kring riksintresset "Göteborgs innerstad" inklusive "Skansen Lejonet" och även andra kulturmiljöer som berörs samlats in. Det handlar om dokumentation av alla de kulturvärden som kan påverkas, beskrivningar av vilka effekter som bygget av järnvägstunneln medför och bedömningar av vilken konsekvens de får för kulturmiljön i Göteborg.

I Trafikverkets kulturmiljöbilaga redovisas i stort sett samtliga miljöer och objekt som ligger inom 150 meter från spårlinjen. Trafikverkets miljökonsekvensbeskrivning innehåller en sammanställning med kartor som visar var kulturmiljöer och objekt påverkas genom betongtunnel/schaktning respektive bergtunnel/sprängning. I Trafikverkets "Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö" (kapitlet "Kulturmiljön") ingår sammanfattande beskrivningar av de kulturmiljöer som berörs av Västlänken och översiktligt på kartor som visar:

- 1/stadens befästningsverk ca 1790,
- 2/riksintressen,
- 3/fornlämningar och
- 4/kulturmiljöer, byggnadsminnen och bebyggelse med kommunal bevarandestatus.

Detta omfattande material tillsammans med innehållet i andra utredningar kring kulturmiljön till exempel "Tyréns kulturmiljöbilaga " (jfr avsnitt 4 ovan) ger en samlad bild över de kulturvärden som

berörs och av den negativa påverkan som "Västlänken" kommer att medföra på Göteborgs riksintressen för kulturmiljövård.

Materialet visar att för kulturmiljöerna "Skansen Lejonet", "Centralen med hamnstråket", "Haga Kyrkoplän med omgivning" och "Korsvägen med omgivning", som alla utgör mycket viktiga delar i riksintresset "Göteborgs innerstad", innebär den planerade järnvägstunneln stora eller **mycket stora negativa konsekvenser**. Enligt bedömningar från Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelsen kommer Västlänken att medföra **påtaglig skada** på riksintresset för kulturmiljövård. **Eftersom denna påverkan strider mot 3 kap. miljöbalken anser Föreningen Trädplan Göteborg att den nu fastställda järnvägsplanen bör upphävas.**

Beträffande de skador på kulturmiljön som Västlänken medför eller riskerar att medföra vill Föreningen Trädplan Göteborg också hänvisa till de inledande bestämmelserna i kulturmiljölagen (1988:950, 1 kap. 1§):

"Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

– Ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

– Syftet med denna lag är att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till mångfald av kulturmiljöer."

Enligt Föreningen Trädplan Göteborg har inte tillräcklig hänsyn och aktsamhet visats mot kulturmiljön eftersom järnvägen kommer att eller riskerar att skada objekt eller miljöer som är skyddade enligt kulturmiljölagen.

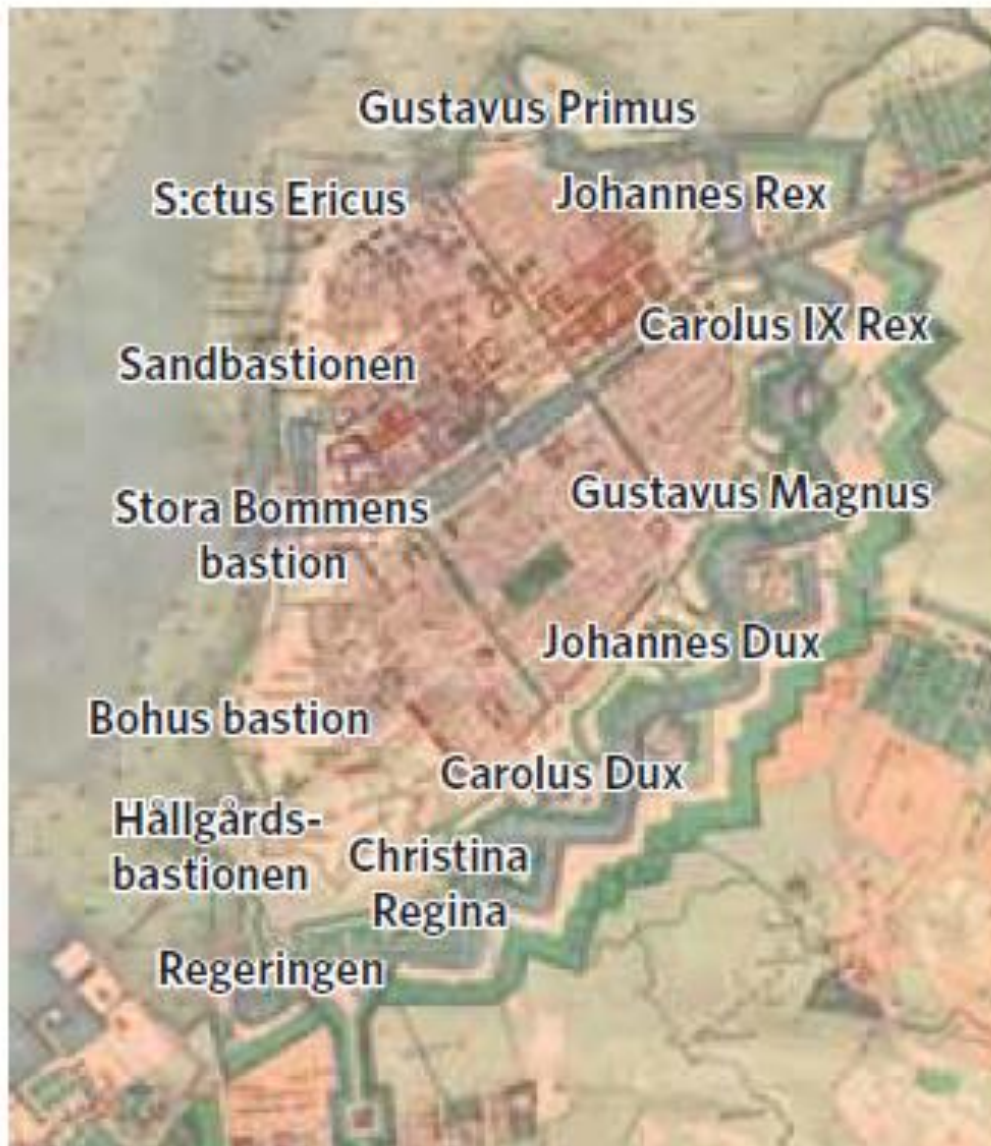
Den valda linjesträckningen innebär att järnvägen påverkar flera fornlämningar. Det gäller fornlämningen Göteborg 216:1 där lämningar efter bastionen Stora Bommen, Sandbastionen, bastionen Christina Regina och Kronans Masthamn berörs, lämningar efter äldre försvarsverk intill Skansen Lejonet (Göteborg 135:1) samt lämningar efter trädgårdsanläggningen på Johannebergs landeri (Göteborg xx).

Järnvägstunneln berör även flera byggnader som är skyddade enligt kulturmiljölagen. Tunneln dras under de statliga byggnadsminnena Residenset och Skansen Lejonet samt det kyrkliga byggnadsminnet Hagakyrkan. Det medför stora negativa förändringar i byggnadernas närmaste omgivning och risk för skador på byggnadsverken. Inom och i nära anslutning till korridoren för tunneln ligger ett också ett flertal byggnadsminnen till exempel ikonbyggnader som Kronhuset, Ostindiska Huset och Tomtehuset och även för dem innebär tunneln risk för skador.

Sammantaget anser Föreningen Trädplan Göteborg att järnvägsplanen inte följer kulturmiljölagen.

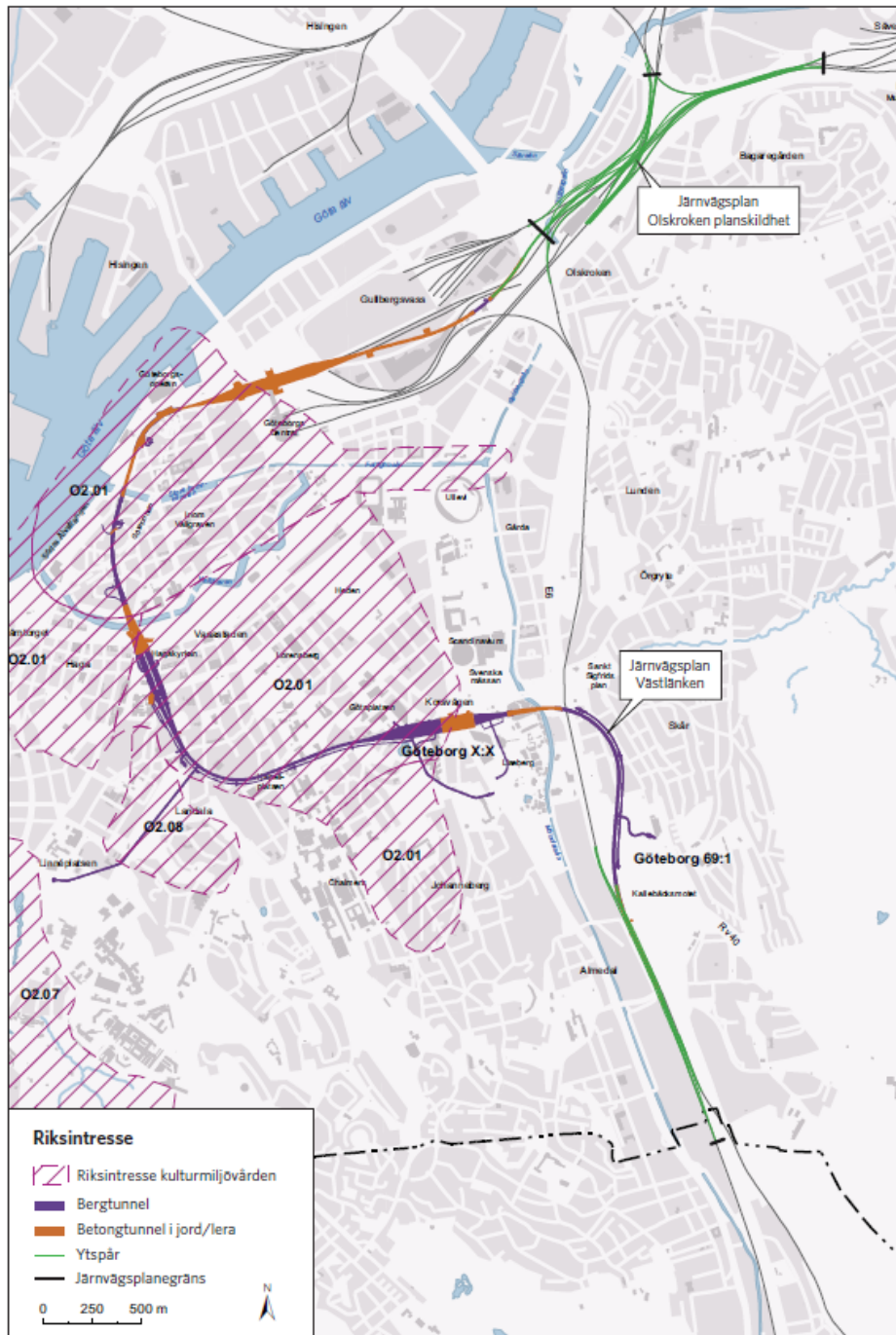
Karta 1 / Befästningsverk ca 1790 (Källa: Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö, sid 13.)

FIGUR 4.1. Befästningsverk med bastioner, på karta från 1790.

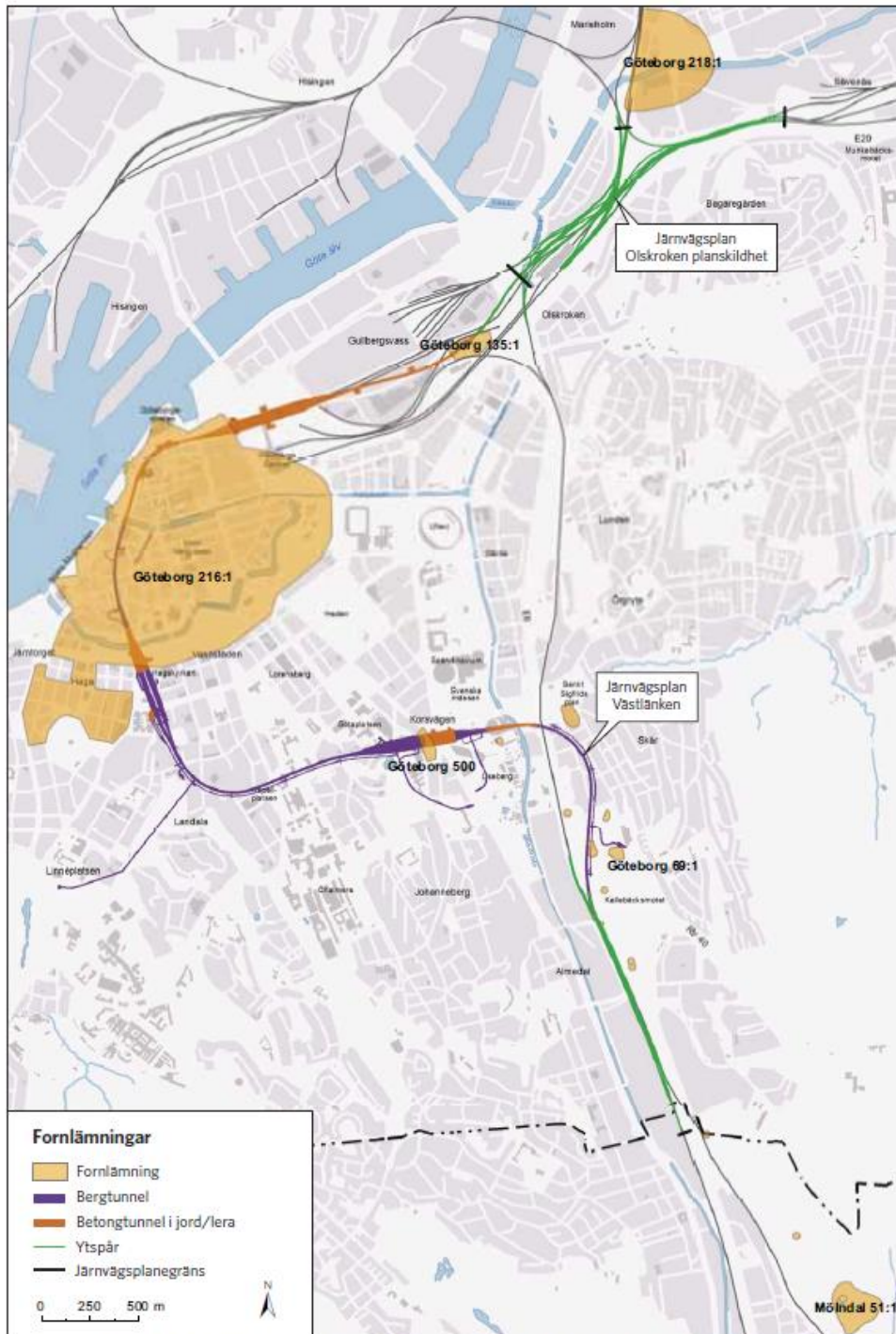

Karta 2 / Riksintressen (Källa: Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö, sid 14.)

FIGUR 4.2. Föreslagen sträckning för Västlänken ligger till stor del inom område av riksintresse för kulturmiljö - Innerstaden Göteborg [O 2:01-05] samt områden (O 2:06-08). Kartan redovisar de riksintressen som berörs eller ligger i närheten av Västlänken.

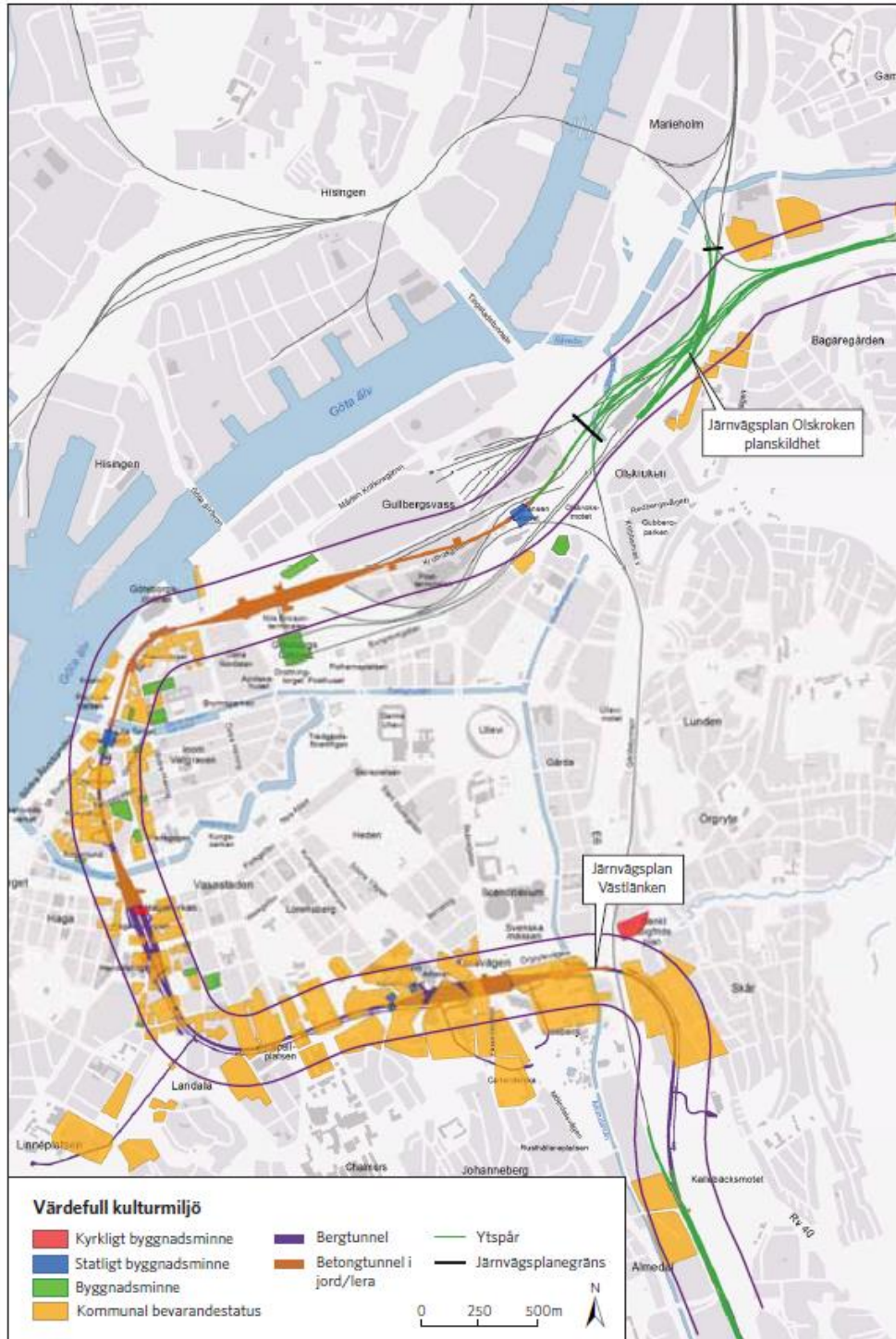
Karta 3 / Fornlämningar (Källa: Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö, sid 15.)

FIGUR 4.3. Västlänken passerar bland annat genom Gullberget under skansen Lejonet (Göteborg 135:1). Under innerstaden Göteborg och den stora fornlämningen (Göteborg 216:1), passeras stadslager med bevarade kulturlager befästningslämningar från 1620-talet och framåt. Vid Korsvägen passeras under Johannebergs landeri (Göteborg x:x) samt vid Skår en fornlämning (Göteborg 69:1).

Karta 4 / Värdefull kulturmiljö (Källa: Handlingsplan för tillvaratagande av kulturmiljö, sid 17.)

FIGUR 4.4. Byggnadsminnen och värdefulla bebyggelsemiljöer på kommunal nivå längs den föreslagna sträckningen för Olskroken planskildhet och Västlänken inom 150 m från spårlinjen, den lila markeringen på kartan.

10. SAMMANFATTNING

10.1 Riksintresset för kulturmiljövård

Järnvägsplanen för Västlänken innebär att en järnvägstunnel byggs i en ca 6 km lång slinga genom **riksintresset "Göteborgs innerstad" som kommer att påverkas på ett påtagligt och irreversibelt sätt**. Tunneln passerar även under "Skansen Lejonet" som utgör en del av riksintresset och järnvägstunneln medför minst lika stor negativ påverkan här.

Nästan hela den aktuella järnvägstunneln ligger inom ett område som är av riksintresse för kulturmiljövården. Tunneln berör flera särskilt värdefulla delar av riksintresset. Det är bland annat kulturmiljön "Skansen Lejonet", lämningar efter befästningsstråket längs älven, Stora Hamnkanalen med Residenset, lämningar efter befästningar vid vallgraven, parkbältet med Nya Allén, Haga Kyrkoplan med park, kyrka, biblioteksbyggnad och omgivande mycket värdefulla bostadshus samt Johannebergs landeri med byggnad och trädgård. Längs hela tunneln, inom 150 meter från spårlinjen, ligger dessutom fornlämningar, träd- och parkmiljöer och bortåt 500 kulturhistoriskt värdefulla byggnader som kan påverkas.

Hur många kulturmiljöer, fornlämningar och byggnader som berörs totalt redovisas på kartorna i trafikverkets "Handlingsprogram för tillvaratagande av kulturmiljö". (Jfr avsnitt 9 ovan.)

10.2 Föreningen Trädplan Göteborgs bedömning av negativ påverkan på riksintresset

I Trafikverkets beslut angående "Fastställelse av järnvägsplan för Västlänken" 2016-04-28 anføres att sökanden (Trafikverket, Region Väst) gör bedömningen "*att den sammantagna påverkan utifrån hela riksintresset och dess värden, med Västlänkens bestående påverkan innebär en måttlig konsekvens för riksintresset Göteborgs innerstad*".

Föreningen Trädplan Göteborg ifrågasätter starkt denna bedömning och anser att den negativa konsekvensen är grovt underskattad. Föreningen Trädplan Göteborg är av den bestämda uppfattningen att den sammantagna negativa konsekvensen blir stor/mycket stor för riksintresset "Göteborgs innerstad" om Västlänken byggs enligt nu fastställd plan. Eftersom Trafikverkets fastställande av järnvägsplanen är grundad på den felaktiga slutsatsen att påverkan på nämnda riksintresse kommer att bli "måttlig" bör fastställelsen upphävas. Den nu fastställda planen står i strid med 3 kap. miljöbalken.

10.3 Sammanfattande motiv till upphävande av järnvägsplanen

Redan i kulturmiljöunderlaget som togs fram till Järnvägsutredningen 2005-2006 konstaterades att en järnväg, med i huvudsak samma sträckning som den nu aktuella, skulle innebära en stor/mycket stor negativ konsekvens för riksintresset.

Efter 2011 har flera arkeologiska undersökningar gjorts och fördjupade studier av Västlänkens påverkan på kulturmiljön har genomförts. Den nya informationen som tagits fram förstärker bedömningen att Västlänken innebär en stor/mycket stor negativ konsekvens för riksintresset.

I Tyréns kulturmiljöbilaga behandlas följande viktiga kulturmiljöer som ingår i riksintresset och berörs av Västlänken: "Centralen med hamnstråket", "Haga Kyrkoplan med omgivning", "Korsvägen med omgivning" och "Skansen Lejonet". Där görs bedömningen att Västlänken innebär en stor/mycket stor negativ konsekvens för samtliga.

Vidare har riksantikvarieämbetet i yttrande 2012-04-13 uttalat att "Påverkan blir omfattande och irreversibel och innebär därmed påtaglig skada". Efter denna tidpunkt har korridoren för tunneln justerats men projektet har i huvudsak samma omfattning som innan. Även Länsstyrelsens bedömning är att järnvägsplanen innebär "påtaglig skada på riksintresset" för kulturmiljövård. (Yttrande inför prövning av järnvägsplanen för Västlänken med bilaga 1, 2015-08-26.)

Föreningen Trädplan Göteborg instämmer i ovan redovisade bedömningar att järnvägsplanen innebär stor/mycket stor negativ påverkan och anser att det vid en samlad bedömning av järnvägsplanens påverkan på kulturmiljön, är självklart att järnvägsplanens fastställande innebär en stor/mycket stor negativ konsekvens för riksintresset "Göteborgs innerstad". Att Trafikverket nått en annan slutsats är anmärkningsvärd. Eftersom Trafikverket inte har redovisat en tydlig samlad bedömning av påverkan eller motiverat sin slutsats gällande "måttlig" påverkan kan densamma inte accepteras.

Till detta kommer att fornlämningar, park- och trädmiljöer samt ett stort antal kulturhistoriskt värdefulla byggnader kan skadas - på kort eller lång sikt - genom vibrationer och grundvattenförändringar orsakade av järnvägstunneln Västlänken. I Trafikverkets "Handlingsplan för tillvaratagande av Kulturmiljö" med bilagor beskrivs hur dessa ska hanteras i bygg- och driftskedet men det ges inga garantier för att skador kommer att kunna undvikas på ett sätt som uppfyller kraven i 3 kap. miljöbalken

10.4 Sammanfattande skäl till upphävande

Den nu fastställda järnvägsplanen kommer att innebära påtaglig och irreversibel skada på riksintresset "Göteborgs innerstad" inklusive "Skansen Lejonet". Det sagda strider mot 3 kap. 6§ miljöbalken.

Sammantaget är således Föreningen Trädplan Göteborg av den bestämda uppfattningen att Trafikverkets fastställande av järnvägsplanen är grovt felaktigt och att fastställelsebeslutet ska upphävas.

Göteborg 2016-07-13

Barbara Lindell,

ordförande Föreningen Trädplan Göteborg